

**BOR MADENLERİNİN
ÖZELLEŞTİRİLMESİ,
TAŞERONLAŞTIRILMASI
SEMPOZYUMU**

**16 MART 2013
ANKARA**

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 234

*Bor Madenlerinin Özelleştirilmesi,
Taşeronlaştırılması Sempozyumu*

ISBN: 978-605-5316-50-1

© Türkiye Barolar Birliği
Mayıs 2013, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8
06520 Balgat – ANKARA
Tel: (312) 292 59 00 (pbx)
Faks: 312 286 55 65
www.barobirlik.org.tr
yayin@barobilik.org.tr

Baskı
Başak Matbaa
Anadolu Bulvarı Meka Plaza
No:5/15 Gimat
Yenimahalle / ANKARA
(0 312 397 16 17)
info@basakmatbaa.com

**BOR MADENLERİNİN
ÖZELLEŞTİRİLMESİ,
TAŞERONLAŞTIRILMASI
SEMPOZYUMU**

**16 MART 2013
ANKARA**

*Bor Madenlerinin Özelleştirilmesi,
Taşeronlaştırılması Sempozyumu*

Açış Konuşmaları

SUNUCU- Sayın Barolar Birliği Başkan Yardımcısı ve Yönetim Kurulu Üyelerim, sayın baro başkanlarım, değerli meslektaşlarım, değerli akademisyenler, saygıdeğer misafirler; Türkiye Barolar Birliği, Eskişehir Barosu, Bursa Barosu, Kütahya Barosu ve Balıkesir Barosunun ortaklaşa düzenlemiş olduğu “Bor Madenlerinin Özelleştirilmesi, Taşeronlaştırılması” konulu sempozyuma hepiniz hoş geldiniz. (Alkışlar)

Açış konuşmalarına geçmeden önce gönderilen telgrafları izninizle okumak istiyorum:

“Son yıllarda önemini hızla artıran enerji sektörü ve ülkemizde hatırı sayılır miktarda mevcut olan bor ile ilgili düzenlenen sempozyuma nazik davetiniz için teşekkür ederim. Bu hususta birbirinden değerli akademisyenler ve uzmanların kıymetli birikimlerini paylaşacakları değerli kuruluşlarımızın ortak bir idrakte düzenlediği bu kıymetli sempozyum, umuyorum ki bu hususta ciddi ölçüde verimli olacaktır. Bu itibarla bir araya gelen tüm katılımcılara başarılar diliyor, kıymetli davetlileri selamlıyorum.

Recep Tayyip Erdoğan”

“Bor Madenlerinin Özelleştirilmesi, Taşeronlaştırılması” konulu sempozyuma nazik davetiniz için teşekkür ederim. Çalışmalarımın yoğunluğu nedeniyle katılamayacağımı üzüntüyle belirtir, sempozyumun başarılı olmasını temenni eder, şahsınızda tüm katılımcılara en iyi dileklerimi sunarım.

Nabi Avcı”

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

“Türkiye Barolar Birliği Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir-Bursa-Kütahya-Balıkesir barolarının işbirliğiyle düzenlenen Bor Madenlerinin Özelleştirilmesi, Taşeronlaştırılması konulu sempozyuma davetinizi aldım. Göstermiş olduğunuz ilgi nedeniyle teşekkür ederim. Ancak, önceden planlanmış programım nedeniyle sempozyuma katılamamaktayım. Bilindiği gibi bor madeni hem az bulunur, hem de geleceğin teknoloji dünyasında çok önemli bir yeri olur. Dünyada madenin bulunduğu birkaç ülkeden biri Türkiye, Türkiye’deki rezervlerin de neredeyse tamamı Eskişehir, Kütahya ve Balıkesir civarındadır. Ülkemiz ve bölgemiz için hayati derecede önemli olan bor madeninin özelleştirilmesine yönelik gelişmeler sizler gibi ben de kaygıyla izlemekteyim. Türkiye’nin yerüstü kaynaklarının büyük bölümünün özelleştirilmesinden sonra yeraltı kaynaklarının özelleştirilmesine sıra gelmiş olması ve bu alanda gelişmelerin hızlanarak devam etmesi, hem bilim, hem hukuk, hem de ülke kamuoyumuz tarafından son derece dikkatle izlenilmesi gerektiği kanaatindeyim. Bu nedenle üzerine vurgu yaptığımız konu, son derece önem arz etmektedir. Sempozyumun bu alanda önemli bir görevi yerine getireceğine kuşkum yoktur. Bu vesileyle tüm katılımcılara bir kez daha sevgi ve saygılarımı sunarken, sempozyumun başarıyla gerçekleştirilmesini temenni ediyorum.

Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı

Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen”

Şimdi de etkinliğimizin ilk açış konuşmasını yapmak üzere Eskişehir Baro Başkanımız Sayın Avukat Rıza Öztekin’i kürsüye davet ediyorum. (Alkışlar)

RIZA
ÖZTEKİN’İN
KONUŞMASI

Av. RIZA ÖZTEKİN (Eskişehir Baro Başkanı)- Sayın Barolar Birliği Başkan Yardımcım, Barolar Birliğimizin çok değerli Yönetim Kurulu Üyeleri, baro başkanlarım, değerli meslektaşlarım, saygıdeğer misafirler; “Bor Madenlerinin Özelleştirilmesi, Taşeronlaştırılması” konulu sempozyuma hepiniz hoş geldiniz.

Sempozyuma başlamadan önce şehirde de merak uyandıran bir konu var; üzüntüyle karşıladık. O konuya açıklık getirmek

istedim. Zaten bugünkü sempozyuma da yansdı. Biz bu etkinliği 11. ayda planladık. Barolar Birliği Yönetim Kurulu Üyemiz Ahmet Bey burada, bize etkinliğin içeriğiyle ilgili bilgi verdi. Bize gelen yazıda “taşeronlaşma” kelimesi, “özelleştirme” kelimesi geçmekteyken, bu konuda -yazı içeriği açıktır yani- Sayın Rektörü bilgilendirdik, kendisi bu konuda paydaş olmak noktasında bize destek verdi. Haldun Kuran hocamız keza destek verdi, ama anlayamadığımız bir nedenle -belki üniversitedeki son olayların etkisi olabilir; o konuda art niyetli düşünmek istemiyorum- “biz bu sempozyumda paydaş değiliz” şeklinde bir açıklama oldu. Benim o açıklamada üzüldüğüm noktayı vurgulamak istiyorum özellikle. Sempozyumumuzun bilimsellikten uzak olduğu noktasında bir tespit var orada. Bu tespite katılmıyorum. Eğer ilgili akademisyenler taşeronlaşmadığını ya da özelleştirme olmadığını düşünüyorsa, gelir, bunu burada kanıtlarlardı. Burası bilimsel olarak bu konuyu tartışacağımız çok önemli bir yer. Dolayısıyla ileride belki daha ayrıntılı açıklamalar yapacağım, ama hiçbir şekilde ne Eskişehir Barosu, ne de Barolar Birliğimiz ve de diğer baroların hiç kimseye karşı “taşeronlaşma” kelimesini sakladık; hayır, kesinlikle böyle bir olay yoktur. Biz bu kelimeyi ta baştan, üç ay önce planlaması o şekildeydi, içeriği o şekildeydi, dolayısıyla anlayamadığımız bir sebeple ileride belki tartışılacaktır. Bu basın ve kamuoyunun merak ettiği bir konuydu; ileride değerlendirilecektir.

Tabii dünya bor rezervlerinin yüzde 70'i Türkiye'de, herhalde bunun yüzde 70'i Eskişehir Kırka İlçemizde ve çok önemli bir konu. Bizi nelerin beklediğini, şu anki durumun ne olduğunu, ileride, eğer o ilgili yasada yapılacak değişiklik dolayısıyla bizi nelerin beklediğini bugün akademisyenler, bu konunun uzmanları tartışacaklar. Barolar Birliğimizin bu konudaki etkinliği çok çok önemli. Çıkan yasalarla ilgili zaten Barolar Birliğinin görevi de vardır; görüş bildirmek, Meclisi bu konuda uyarmak noktasında çok açık görevleri de vardır. Keza baroların bu konuda görevleri vardır. Biz de bu görevimizi yerine getiriyoruz. Bugün çok değerli baro başkanlarımızla birlikte, çok değerli barolarımızla birlikte, boru ilgilendiren barolarımızla birlikte buradayız.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

RIZA
ÖZTEKİN'İN
KONUŞMASI

Ben, bir kez daha Barolar Birliğimize, diğer barolarımıza çok çok teşekkür ediyorum. Sizlerin de bu konuda duyarlılık gösterip, bu cumartesi gününde buraya gelip böylesi önemli bir sempozyuma katkı vermenizden, izlemenizden dolayı çok çok teşekkür ediyorum ayrıca.

Yararlı bir sempozyum olacağına eminim, çünkü Türkiye'de son 10 yıllık süreçte maalesef bir şeyleri söylüyoruz, çok da inanan olmuyor, ama bir şeyler de gerçekleşiyor. Biz bor madenlerimizin ne özelleştirilmesini, ne de taşeronlaşmasını tabii ki kabul etmiyoruz. Etkin ve verimli çalıştırılabilir, yatırım yapılabilir. Bu konudaki düşüncemiz budur. Bugün akademisyenler, hocalarımız, bu konunun uzmanları bize durumu anlatacaklar. Ben bir kez daha teşekkür ediyorum, şahsım ve Eskişehir Barosu adına hepimize saygılarımı sunuyorum. (Alkışlar)

SUNUCU- Baro Başkanımıza açış konuşmaları için teşekkür ediyoruz.

İkinci açış konuşmasını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı Sayın Avukat Berra Besler'i davet ediyorum. (Alkışlar)

BERRA
BESLER'İN
KONUŞMASI

Av. BERRA BESLER (TBB Başkan Yardımcısı)- Türkiye Barolar Birliğinin çok değerli Genel Sekreteri, değerli Yönetim Kurulu arkadaşlarım, Eskişehir, Balıkesir, Bursa ve Kütahya barolarının çok değerli başkanları, değerli meslektaşlarım, saygıdeğer akademisyenler; inanmanızı dileyerek samimiyetle söyleyebilirim ki, Eskişehir'de sizlerle beraber tekrar görüşmüş olmaktan, buluşmuş olmaktan duyduğum büyük mutlulukla sizleri kendi adıma ve Türkiye Barolar Birliği adına saygıyla selamlıyorum. Eskişehir Barosu Başkanımıza, değerli Yönetim Kurulu Üyelerine ve değerli meslektaşlarıma, bu sempozyuma evsahipliği yapmalarından dolayı da ayrıca teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Değerli konuklar; bugün ülkemizin geleceği bakımından çok ciddi bir değer ve önem taşıyan, zenginlik kaynaklarımızdan biri olan bor madenlerinin, az önce Sayın Başkanın baş-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

lığını sizlere aktardığı gibi özelleştirilmesi, taşeronlaştırılması hakkında önemli bir çalışmayı birlikte gerçekleştireceğiz.

BERRA
BESLERİN
KONUŞMASI

Değerli meslektaşlarım, duyarlı, etkin ve başarılı çalışmalarını takdirle izlediğim ve çok şeyler de öğrendiğim Türkiye Barolar Birliğinin, Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu'nun ve bu Komisyonun Başkanı olan Yönetim Kurulumuzun değerli üyesi meslektaşım Sayın Avukat Ahmet Gürel'in hazırlamış oldukları ve Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kuruluna sundukları rapor, Kurulumuzun 10 Kasım 2012 tarihli toplantısında gündeme alınarak görüşüldü.

Konu gerçekten Ülkemiz, çevremiz ve geleceğimiz bakımından ciddi önem taşımaktadır. İşte bu durumu gören, tespit eden Yönetim Kurulumuz -dikkatinizi çekmek için tarihlerini veriyorum- 23-24 Kasım 2012 tarihinde toplanarak hemen Komisyonun talep ve önerilerini kabul ederek Sayın Ahmet Gürel'e ve Komisyona, bu önemli konunun, bugünkü çalışmalara esas teşkil edecek çalışmaların yapılması hakkında yetki verdi. Barolar Birliğinin burada değerli üyeleri var, Çevre ve Kent Hukuku Komisyonuna ve Başkanı Sayın Gürel'e huzurunuzda çok teşekkür ediyorum ve bu sempozyumun gerçekleşmesine katkı sunan değerli akademisyenlerimize ve keşke burada olsalardı da katılsalardı, son dakikada böyle bir neden olduğunu bilmediğim bir ayrışma olmasaydı, ama yine de Eskişehir Osmangazi Üniversitesine de katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Çünkü yakın bir tarihte vazgeçmişler. Tabii ki bu organizasyonu birlikte gerçekleştiren başta Kütahya Baromuza, Bursa Baromuza, Eskişehir Baromuza ve Balıkesir Barosu Başkanına ve değerli üyelerine de ayrıca teşekkür ediyorum.

Değerli konuklar, son 10 yılda adını duyurarak toplumuzla tanışan bor madenleri, tespit edebildiğimiz kadarıyla 4000 yıl öncesinden beri bilinmekteydi. Öyle mi Sayın Muammer Öcal? Yanlış yapmayalım, çünkü burada üstat var. Elde edilen verilere göre bor madeninin ilk önce Tibet'te kullanılmaya başlanıldığı söyleniliyor. Daha sonra Sümerler ve Hititler bu elementi altın ve gümüş işçiliğinde, Eski Mısırlılar mumyalama işlerinde, Romalılar cam yapımında, eski

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

BERRA
BESLER'İN
KONUŞMASI

Yunanlar temizlikte, Araplar da ilaç yapımında kullanmaya başlamışlardır. Yani bor madeni sanıldığı gibi yeni bulunan, yeni keşfedilen bir element değil. Özellikleri itibariyle sert ve ısıya dayanıklı olması nedeniyle askeri alanlardan bilgisayar sistemlerine, inşaat sektöründen otomobil sanayine kadar ve günümüzün en doğal kaynağı olan petrol, gazyağı, akaryakıt, makine yağı, fuel-oil, jet yakıtı gibi alanlarda kullanıldığı gibi verilere göre 400'e yakın çeşitli alanlarda da bordan yararlanıldığı bilinmektedir.

Hepinizin bildiği gibi kullanım alanı son derece geniş olan bor elementini Amerika, uzay teknolojilerinde, yine az önce belirttiğim gibi askeri alanlardaki sistemlerde kullanmayı tercih etmektedir. Ayrıca, bu element sürtünmeye ve ısınmaya dayanıklı olduğu için uçaklarda ve uzay araçlarında da kullanılmaktadır. Ülkemizdeyse bu element deterjan ve sabun yapımında kullanılmaktadır. Bilim alanında 21. Yüzyılın petrolü ve sanayi tuzu diye tanımlanan borun, kullanım ve fayda alanı dünyadaki pek çok doğal kaynaktan daha fazla önemlidir.

Değerli konuklar, Türkiye bor rezervlerinde yüzde 72'lik payıyla dünyada birinci sırayı almaktadır. Rusya yüzde 8.50 ile dünyada ikinci sırayı alırken Amerika yüzde 6.80'lik payla üçüncü sıraya yerleşmiştir. Ancak, MTA tarafından yapılan rezerv çalışmaları sona erdiğinde ülkemizdeki bor rezervlerinin daha da artacağı tahmin edilmektedir.

Yine yapılan araştırmalardan alınan bilgilere göre Türkiye'nin -bizler göremeyeceğiz ama, geleceğimiz bakımından önemli- 40 yıl sonra bor rezervine dünyada sahip tek ülke olacağını veriler bize müjdelemektedir. Gerçekleşmesini umduğum, ülkemiz geleceği bakımından çok önemli gördüğüm ve tahminime göre taşıyacağı stratejik önem herhalde pek çok ülke tarafından kıskançlıkla karşılanacaktır.

Türkiye'de bulunan başlıca bor yataklarının Balıkesir, Bursa, Eskişehir ve Kütahya illerinde olduğunu hepimiz biliyoruz ve buralarda çalıştırılan tesislerin yıllık 1 milyar 600 bin ton üretim kapasitesi olduğu da söylenilmektedir. Ancak, bu elementin

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

BERRA
BESLERİN
KONUŞMASI

üretim ve ihracat oranı beklenen, istenilen düzeyde olmadığı için çoğu kez hammadde olarak ihraç edilmekte ve ülkemiz bakımından getirisi de çok kayda değer olmamaktadır.

Değerli konuklar, stratejik açıdan ülkemiz ekonomisi bakımından son derece önemli olan bor madenleri 1978 yılında devletleştirilmiş ve Eti Bor tarafından işletilmeye başlanmıştır. 2840 sayılı Bor Tuzları, Trona ve Asfalt Madenleriyle Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanununun, “Devlet Eliyle İşletilecek Madenler” başlıklı 2. Maddesine şimdi bir fıkra ekleniliyor; o da şu: “Bu madenlerin üretilmesi ve zenginleştirilmesi teknik, ticari ve ekonomik sebeplerle ürünün mülkiyeti ruhsat sahibinde kalmak üzere 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümleri çerçevesinde ihale edilmek suretiyle üçüncü şahıslara gördürülebilirler. Ancak, üçüncü şahıslara gördürerek işlerin ihale süresinin üç yıldan fazla olması durumunda konuya ilişkin talepler Yüksek Planlama Kurulu tarafından karara bağlanır” şeklinde bir fıkra eklenilmesine ilişkin 2012 yılı Mart ayında Türkiye Büyük Millet Meclisine verilen bir kanun tasarısı var. Bu tasarı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Enerji, Sanayi, Ticaret Komisyonunda görüşülüp daha ayrıntılı incelenmesi için Ekim 2012’de alt komisyona havale edilmiş bulunmaktadır.

Değerli meslektaşlarım, tasarının Meclisten geçerek yasalaşması durumunda bor madenlerinin işletilmesi, doğrudan özel sektöre devredilmemiş olsa bile, yapılmak istenilen değişikliğin bor madenlerinin özelleştirilmesi için atılmış bir adım olduğu görüşü toplumumuzda hâkimdir. Ülkemiz ve geleceğimiz için son derece önemi haiz bulunan bu konuda, bor madenlerinin taşeronlaştırılması ve özelleştirilmesi girişimleri elbette endişeyle karşılanmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündeminde bulunan yasa tasarısının yasalaşması halinde ülkemiz açısından getiri ve götürülerin neler olacağını bu sempozyumda mevcut veriler de dikkate alınmak suretiyle akademik bir bakış açısıyla tartışılması ve kamuoyunun aydınlatılması son derece önem taşımaktadır.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

BERRA
BESLER'İN
KONUŞMASI

İŞte bu nedenlerle, bugün, bu sempozyuma sizler de önem vererek katıldınız, bizleri onurlandırdınız. Sempozyumun başarılı geçeceğine inanarak hepimize çalışmalarından dolayı başarılar diliyorum ve beni dinlediğiniz için de ayrıca teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

SUNUCU- Türkiye Barolar Birliğı Başkan Yardımcımıza açış konuşmaları için teşekkür ediyoruz.

Değerli katılımcılar, etkinliğimiz iki oturumdan oluşmaktadır. İlk oturum sonrası ara verilecek olup, ikinci oturum sonrası düzenlenecek plaket töreniyle etkinliğimiz sona erecektir.

Şimdi etkinliğimizin ilk oturumuna Başkanlık etmek üzere Bursa Barosu Başkanı Avukat Sayın Ekrem Demiröz'ü ve sunumlarını yapmak üzere Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğı Maden Mühendisleri Odası Genel Sekreteri Sayın Cemalettin Sağtekin ile, Etibank Önceki Genel Müdürüyle Yönetim Kurulu Başkanı ve Devlet Planlama Teşkilatı Koordinasyon Başkanı Sayın Muammer Öcal'ı davet ediyorum. (Alkışlar)

*Bor Madenlerinin Özelleştirilmesi,
Taşeronlaştırılması Sempozyumu*

Birinci Oturum

Oturum Başkanı

Av. Ekrem DEMİRÖZ

Bursa Barosu Başkanı

Konuşmacı

Cemalettin SAĞTEKİN

TMMOB Maden Mühendisleri Odası

Genel Sekreteri

Av. EKREM DEMİRÖZ (Oturum Başkanı)- Değerli konuklar, hepiniz hoş geldiniz.

Zannediyorum hakkında bu kadar çok şey söylenen, çok konuşulan; ama yine hakkında çok az bilgiye sahip olunan herhalde tek maden bor olmalıdır. Ben de doğrusu bor madeninin ne özelliğine, ne teknolojiye kullanılış biçimine ilişkin bilgilere çok ayrıntılarıyla sahip değilim; ama biraz önce Barolar Birliği Başkan Yardımcımızın da açıklaması gösteriyor ki, diğer rezervlerin küçüklüğü ve tüketimin hızına bakılırsa, çok yakın zamanda Türkiye bu madeni barındıran yataklara sahip tek ülke olmak şansına erişecektir.

Çok şey duydum, hatta Büyük Ortadoğu Projesinin yapılmasında Türkiye'deki bor madenlerinin varlığının etkili olduğu. Kuşkusuz ki, yeni dünya düzeninin efendilerinin iştahını kabartan bir değer olduğundan hiç kuşku yok. Kuşkusuz bu değerlerin korunabilmesi ve bu ülkede yaşayan, bu topraklarda yaşayan insanlarımızın yararı için değerlendirilmesi, elbette hepimizin özlemidir.

Tabii bu arada dört kentte; Bursa, Eskişehir, Kütahya ve Balıkesir'de bu yatakların varlığı 4 baroyu bir araya getirdi, ama tabii bizi ortak noktada buluşturan ya da ortak özelliğimiz sadece yaşadığımız kentlerdeki bor yatakları değil, tüm diğer barolarımızla hukukun üstünlüğü, adil yargılanma hakkı ve bağımsız

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

EKREM
DEMİRÖZ
KONUŞMASI

yargı için kavga dostlarımızdır, yoldaşlarımızdır bu barolarımız. Ev sahibimiz Eskişehir Barosuna çok teşekkür ediyorum.

Ben sözü fazla uzatmadan önce Maden Mühendisleri Odası Genel Sekreteri Cemalettin Sağtekin arkadaşımıza sözü veriyorum; teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

CEMALETTİN SAĞTEKİN (TMMOB Maden Mühendisleri Odası Genel Sekreteri)- Evet değerli konuklar; hepinizi Maden Mühendisleri Odası adına sevgiyle, saygıyla ve dostlukla selamlıyorum. Öncelikle sözlerime Eskişehir Osmangazi Üniversitesi öğrencilerine yapılan saldırıyı kınayarak başlamak istiyorum. Ülkemizde ileri demokrasinin, bilim ve özgür düşüncenin egemen olması gereken üniversitelerde de yaşanıldığı düşünülen bu süreçte en temel hakkın kaba güç kullanılarak bastırılmasını kabul etmediğimizi ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi öğrencilerinin bu haklı taleplerinin takipçisi olacağımızı da bildirmek istiyorum.

Hepinizin bildiği üzere, öncelikle sunumumu çok fazla uzatmadan, ben de izleyici olduğum toplantılarda böyle 15-20 dakikalık sunumlardan sonra artık çekilmez olmaya başlanılıyor bazı şeyler. Ben o yüzden baştan söyleyeyim 15-20 dakika fazla yormadan anlatmaya çalışacağım. Bildiğiniz şeyleri anlatacağım, ama önce genel bir madencilik politikası, ardından da bugüne özel, bugünün konusuna özel konuya girerek bitireceğim. Daha sonra karşılıklı soru-cevaplarla devam ederiz.

Arkadaşlar, Maden Mühendisleri Odamızın öncelikle 1954 yılında kurulduğunu ve mesleki bir kitle örgütü olduğunu, kamu kurumu niteliğinde anayasal bir kurum olduğunu belirtmek istiyorum. Maden Mühendisleri Odası belirli amaçlar doğrultusunda ilkeli yapısını ve bu sürecini devam ettiriyor. Tabii bu amaçlarından bugüne özel olanlarından seçtim iki tane. Birincisi şudur: Doğal kaynakların bulunmasında, işletilmesinde, sanayinin gereksinimine uygun olarak hazırlanmasında ve pazarlanmasında ülke ve kamu yararı doğrultusunda madencilik politikaları üretmek, bu hedefe ulaşmak için gerekli görülen tüm girişim ve etkinliklerde bulunmak, ülke sorun-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

ları ve ortak mesleki çalışmaların sürdürülmesinde TMMOB'a bağlı odalar, sendikalar, diğer meslek ve demokratik kitle örgütleri, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve ortak kararlar almaktır.

Arkadaşlar, bizim önemli bir şiarımız vardır yıllardır: Madenler halkın yararına işletilmelidir. Neden halkın yararına işletilmelidir? Çünkü madenler yenilenemez. Ülkenin kıt kaynaklarıdır yenilenemeyen. Ekonomik rezervler belirli bölgelerde bulunur, bu nedenle madencilikte yer seçmek şansı yoktur. Madenin bulunduğu yerde üretilmesi zorunludur. Yapıldığı bölgelere sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan önemli katkılar sağlar. Emek-yoğun bir istihdam gerektirdiğinden kırsal kesimden göçleri önler, gelir dağılımını düzenler ve bu nedenlerle de madencilikle ilgili politikaların gelecek nesillerin haklarının da kullanılarak tayin edilmesi gerekmektedir.

Bir diğer önemli konu da -ki, Maden Mühendisleri Odasının 1954 yılından beri savunduğu bir süreçtir. Üretimin hedefi dışsatım değil, ülke sanayi sektörleri olmalıdır. Madencilik sektörünün ülke kalkınmasındaki kritik önemi, fazla miktarlarda üretilip yurtdışına satılarak döviz elde edilmesinde değil, yerli sanayiye düşük maliyette ve kaliteli girdi sağlanmasındadır. Bu çerçevede madencilik sektörünün planlanmasında ülke sanayi sektörleri entegrasyonu ön planda tutulmalıdır.

Mevcut kaynakların en iyi şekilde kullanımı, kaynakların atıl durumda bırakılmaması ve bilinmeyen kaynakların belirlenerek üretilmesiyle ülke sanayinin gelişmesine hız verilmesi gerektiği tartışılmaz bir gerçektir. Fakat eğer bir ülke kendi kaynaklarının yurtiçinde işlenmesine yönelik politikalar geliştirip uygulayamıyorsa, bu ülke sanayileşmiş ülkeler ucuz hammadde sağlamaktadır. Diğer bir deyimle bir bakıma ülke zenginliklerini gerçek değerlerinin çok altında yurtdışına aktarmaktadır.

Dünya ekonomisinde yaşanan küreselleşme süreciyle çokuluslu şirketlerin kâr paylarını artırmak, ulusötesi şirket sermayeleri ve mal dolaşımının önündeki tüm engellerin kaldırıl-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

ması amaçlanmaktadır. Bu gelişmeler daha çok sahip oldukları bilgi birikimi, sermaye kaynakları, ekonomik ve politik güçler sayesinde dizginleri ellerinde tutan gelişmiş ülkelerin lehine olmaktadır. Ülkemizde 80'li yıllardan bu yana izlenen neoliberal politikalarla sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, çevre, maden ve tarım alanları çok büyük yıkım görmüş, özelleştirme uygulamalarıyla bu ulusun dışından tırnağından artırarak oluşturduğu kamu işletmeleri yok pahasına, birçoğu da amacı ve kaynağı belli olmayan yabancılara küresel sermaye gruplarına hizmet eden yerli işbirlikçilerine satılmak suretiyle elden çıkarılmıştır.

Toplumsal, ekonomik ve çevresel bakımdan sürdürülebilir bir madencilik sektörünün gelişimi, Devlet'in, sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla demokratik kitle örgütlerinin yapıcı işbirliğiyle mümkündür. Söz konusu tarafların doğrudan katılımları olmaksızın hazırlanacak herhangi bir sektör planının ya da plan uygulamasının başarılı olması mümkün görülmemektedir.

Gerçek sahibi halkımız olan ve yenilenemez ve tükenme özelliğinden dolayı gelecek nesillerimizin de hak sahibi olduğu tüm stratejik madenlerimiz kamu eliyle işletilmeli, kamu denetimi mutlaka sağlanılmalıdır. Çünkü yanlış politikaların uygulanması sonucu gelir dağılımı uçurumu daha da derinleşmekte, yoksulluk ve işsizlik hızla artmakta, sıcak paraya dayanan ekonomimiz gittikçe büyüyen cari açığı, dışa bağımlılığı, iç ve dış borçlarıyla toplumu hızlı bir çöküşe sürüklemektedir.

Sevgili arkadaşlar, değerli konuklar; bu girizgâhtan sonra gelelim bugünkü konumuza. Türkiye'nin en önemli stratejik madeni bordur. Tabii şu süreçte mevcut kamu kurumunun değerli yöneticileri başta genel müdürü olmak şartıyla borun stratejik olmadığını savunuyor her yerde, ama tabii bu süreç böyle değildir kesinlikle. Bor stratejik bir madendir. Bor minerallerinin son derece özel kimyasal yapıları nedeniyle hammadde, rafine ürün ve nihai ürün şeklinde büyük çoğunluğunda alternatif olmak üzere 250'yi aşkın kullanım alanı mevcuttur. Yansıda da gördüğünüz üzere birçok farklı sanayi kolunda kullanılıyor.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

Değerli konuklar, dünya genelinde 4 milyar ton bor rezervi bulunuyor. Türkiye'nin rezervi yaklaşık 3,5 milyar tondur. Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan arama ve rezerv tespit çalışmalarıyla Türkiye'nin dünya toplam bor rezervlerinin yüzde 72'sine sahip olduğu belirlenmiştir. Buradaki tek tekel Türkiye'de Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğüdür. Ancak, mevcut iktidarın süreçlerinde mevcut karar vericilerle değil, oranın mühendisleriyle, oranın çalışanlarıyla, işçisiyle-emekçisiyle gerçekleşmiş bir süreçtir bu. Mevcut karar vericiler bu konuda üzerlerine hiçbir şey almasınlar. Bu yıllardır süregelen bir Eti Maden ve madencilik geleneğinin sürecidir; onu da belirtmek istiyorum. Arkadaşlar, şu anda Dünya haritasındaki rezervlerin dağılımı, gördüğümüz gibi Türkiye yüzde 72 ile şu anki süreçte böyle. ABD yüzde 7.

Tüm bu tespitler sonucunda o zaman biz neyi soruyoruz arkadaşlar? Onun öncesinde size Eti Maden sürecinin bir önceki Etibank döneminden bazı tespitlerde bulunmak istiyorum. 1978 yılından bu yana kamu adına işletmekte olan Eti Maden bugüne kadar gerçekleştirmiş olduğu yatırımlarla Türkiye'nin rafine bor teknolojisinin gelişmiş ülkelerle bir kere aynı seviyede olduğunu hatırlatmak istiyorum. Bu teknolojik seviyeye de kendi öz imkânlarıyla ulaştığını bilmenizi istiyorum.

Bor tesislerinin kurulması için gerekli mühendislik deneyimi ve tesislerin işletilmesi, gerekli üretim deneyimi açısından en iyi kadroya sahip olduğunu bilmenizi istiyorum. Dünyadaki en büyük üreticisi ve en güvenilir bor ürünleri sağlayıcısıdır. Bugün itibarıyla yüzde 44.3 pazar payıyla dünya bor pazar lideridir. Burada da ana rakipler Rio Tinto ve US Borax zaten birbirlerinin tröstleridir, yani büyük bir tekeldir; isimleri farklı, ama işgal alanları aynıdır.

Tabii sadece bor var elimizde, ama bu kârlılık süreci aslında çok tartışılacak bir konu. Tabii şu an dördüncü kuruluşu Eti Maden İşletmeleri ülkemizin, 2011 yılında 841 milyon TL ile en çok kâr eden kuruluştur. Tabii bu bir süreç, ama bunun esas dünya pazarındaki süreci çok farklıdır. Bu rakamı da özellikle vermek istedim, ama bu da bizim için çok önemli değil.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

Değerli konuklar, dünyada en önemli bor üreticisi biraz önce söylediğim gibi Eti Maden İşletmeleriyle birlikte Rio Tinto, US Borax'la birlikte. Bu iki teşekkül, dünya bor üretiminin yaklaşık yüzde 70'ini gerçekleştiriyor. Yıllık dünya bor üretimi ve satışı yaklaşık 4 milyon ton, Eti Maden bu satışın yaklaşık yüzde 50'sini gerçekleştiriyor.

Evet, peş çekilmesinin sırası borlara mı geldi diye soruyoruz hemen ardından. Çünkü Eti Maden'in tam da bu dönemde neden bitirilmek istenildiğini, bir şekilde size bildiğiniz şeyleri aktarıyorum, ama bu süreci hatırlatmak istedim. Etibank dünya madencilik devleri arasında olup en ağır ve acı konudur bu; bordan önceki süreci de tabii haddime düşmez, ama o yıllarda ben maden mühendisi değildim, ancak yapılan araştırmaları ve gelinen süreci takip ettiğim için krom, bakır, gümüş, alüminyum işletmeleri sadece bor işletmeciliğiyle sınırlandırılıyor ve madenlerden de toryum ve uranyum sahalarında ise bugün itibariyle üretim yapılmamakla birlikte bu sahalara ilişkin plan ve proje çalışmaları da devam ediyor ve şu süreçte Eti Maden'in web sayfasına girerseniz toryumla ilgili ihale sürecinin başladığını ve Nisan ayında da bu ihale sürecinin sonlanıp sonlanmayacağını hep beraber tabii göreceğiz.

Madencilik sektöründe yapılan özelleştirmeleri çok kısaca bir yansıyla anlatmak istiyorum. Kamu işletmelerine ve kamu tarafından sağlanan hizmetlere el konulup üretimler düşmüş, istihdamda ciddi daralmalar yaşanılmış, sektörün Gayri Safi Milli Hâsıladaki payı azalmıştır. En kısa sürede maksimum kâr etmek gayreti içinde olan sermaye sahiplerinin elinde bilimsel üretim metotları dışına çıkılarak yapılan kapkaç üretimler sonucu iş kazaları ciddi oranda artmış, birçok maden mühendisi ve yüzlerce maden emekçisi yaşamını yitirmiştir. Bugün tarihi itibariyle 2013 te bile 26 arkadaşımızı kaybetmiş bulunuyoruz; henüz daha 3 ay olmuşken. Bu olumsuz deneyimlere karşın Devletin elinde kalan kömür ve bor madenlerinin özelleştirme çalışmaları, yapılan yanlışlardan ders alınmadığının açık bir göstergesidir.

Bunu özellikle belirtmek istiyorum; AKP ajandasındaki hiçbir planı silmiyor arkadaşlar, sadece zamana yayıyor, don-

duruyor ve zamanı geldiğinde, uygun ortamı da bulduğunda hayata geçiriyor. 2005 yılında Sayın Başbakan Erdoğan Avustralya'ya yaptığı gezi esnasında Eti Maden'in özelleştirileceğine ilişkin açıklamalar yapıyor ve o dönemin Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen, 2005 yılının Haziran ayında yapılan Avustralya gezisinde Bliton BHB yöneticileriyle görüşüyor, Tüzmen basına yansıyan açıklamasında "BHB Bliton'un Türkiye'nin borunun zenginleştirilmesine talip olduğunu, Türkiye'de yatırım yapmak istediğini" söylüyor ve Bliton'un bu ilgisinin karşılıksız kalmayacağını sinyalleri de, o dönemde vermeye başlanılıyor. Tabii her şeye rağmen üçkâğıtçı, açık göz tüccar zihniyetiyle yaklaşıyorlar, ancak bor minerallerinin herhangi bir ticari meta şeklinde düşünülmesi ve serbest piyasa ekonomisinin gerektirdiği çerçeve içerisinde işlem görebileceğinin değerlendirilmesi büyük bir yanılğı ve son derece stratejik bir hataya yol açacaktır. Bor minerallerinin herhangi bir ticari eşyadan farklı değerlendirilmesini gerektiren belirgin özellikleri bulunmaktadır.

Bor mineralleri ilave edildikleri malzemelerin katma değerlerini olağanüstü yükseltmekte, bu nedenle "sanayinin tuzu" olarak adlandırılmaktadır. Gelişen teknolojiler bor kullanımını ve bor mineraline olan bağımlılığı artırmaktadır. Gelişen üretim teknolojileri ve değişik tüketim alışkanlıkları bor kullanımının yeni ve değişik alanlarda artmasına yol açmaktadır. Yakıt pilleri, düz panel ekran üretimi gibi alanlar bunlardan birkaçıdır. Sürdürülebilir enerji tüketiminin artması paralelinde güneş enerjisi ve rüzgâr enerjisi sistemlerinde de bor kullanımı artmaktadır. Ayrıca, enerji alanındaki diğer araştırmalar da dikkate alındığında bor ürünlerinin enerji sorunlarına çözümde de önemli bir potansiyele sahip olduğu aşikârdır.

Dünya bor pazarı piyasa şartlarında oluşan fiyatlara göre alım-satım işlemlerinin gerçekleştirildiği bir piyasada değildir; hiçbir zaman olmamıştır. Bu piyasadaki fiyatlar, ürün ve pazar şartlarıyla şirketlerin kısa, orta ve uzun vadeli çıkarları dikkate alınarak müzakere şartlarına ve gücüne göre belirlenmektedir. Eti Maden'in tek rakibi US Borax, Rio Tinto dünya madencilik

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

devi ve birlikte ortak bir kuruluştur. Rio Tinto, sahip olduğu parasal güçle ulus devletler üzerinde etkili olabilmektedir. Bu etkisini madencilik sektörlerinde gerek mülkiyet ve yönetim değişikliklerini sağlamaya, gerekse ülke pazarına girişinin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik ülke yasalarının değiştirilmesinde etkin olarak kullanmaktadır.

Son yıllarda ABD ve Arjantin'de sahip olduğu bor havzalarında bor rezervleri azalan Rio Tinto, bor kaynaklarını artırmak peşindedir. Bu kapsamda Sırbistan'da bor yatağı arayışında olan Rio Tinto, bu ülkenin Carandal bor havzasındaki rezervin işletme hakkını satın almıştır. Bu sahada düşük tenörlü 14.9 milyon ton mor madeni bulunmaktadır. Eti Maden'in sahip olduğu bilinen bor rezervleri 1 milyar ton iken, Rio Tinto'nun sahip olduğu rezervler ancak 24.6 milyon tondur.

Ayrıca, ürün temininde güçlük çektiği tespit edilmişken ve bu durumun 2011 Ocak ayında Endustrial Minerale dergisindeki bir makalede üretim sıkıntısının da içerisinde olduğu ve müşterilerinin taleplerini karşılayamayacağı ifade edilmişken, ülkemizin bor rezervlerine karşı neden bu kadar ilgi duyulduğu da böylece daha iyi anlaşılmaktadır.

Tüm bu gerçekler göz önüne alındığında, bor yataklarından elde edilen bor minerali ve ürünlerinin bir kamu tekelinden üretilip pazarlanması son derece doğaldır. Dağınık ve birbirleriyle rekabet halindeki küçük ölçekli firmalar yerine üretim, depolama, dağıtım ve pazarlama faaliyetlerinin tek bir elden yürütülmesi bor pazarında fiyatlandırma disiplininin sağlanması bakımından en akılcı yöntemdir. Bu durum bor rezervi bulunan diğer ülkeler için de geçerli olup uygulaması bu şekildedir.

Bu gerçeklerden hareket ederek devletçi işletilecek madenler kapsamına alınan bor tuzlarının arama-işletme ve pazarlama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi görevi Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Bor tuzlarının bir kamu tekelinden üretilip pazarlanması kararının olumlu sonuçları şunlardır: 1978 yılında cevher bazında toplam 600 milyon ton

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

olarak hesaplanan bor rezervleri Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından rezerv geliştirmeye yönelik yatırımlar sonucu yüzde 400'den fazla artırılmıştır. Bugün itibarı ile bor birleşiklerinin rezervi -görünür, muhtemel, mümkün- mesleki anlamda söylemek istiyorum, 3,5 milyar tondur.

Bor üretimi 1990 yılında 200 bin ton iken, bugün yaklaşık 2 milyon tona ulaşmıştır. Böylece dünya bor üretiminde ülkemizin payı yüzde 50'ye yaklaşmıştır. Bor 1978 öncesi ülkemizde ancak 26.60 dolar fiyatlarla tüvenan ve konsantre olarak -ki, bunu özellikle söylemek istiyorum arkadaşlar- Eti Maden bugün katma değeri yüksek bor kimyasalları üreterek, hammadde, uç ürün şeklinde ayırıyoruz biz bunu, sadece Bigadiç işletmesinde öğütülmüş kromet olduğu için uç ürün olmasa bile yarı uç ürün olduğu söyleniliyor, ama tüvenan ve konsantre olarak ürün çeşitlerine göre bunları, bu dönemde 700 dolar/ton üzerinde fiyatlarla pazarlayabilmektedir.

1998'de 107 milyon dolar olan bu ihracat geliri günümüzde 900 milyon dolar seviyelerine yükseltilmiştir. 1978 öncesi bor işletmeciliği yapan madencilik firmaları basit kil yıkama tesisleri dışında herhangi bir tesis ya da teknoloji geliştirme yatırımı yapmamışlardır. Söz konusu firmalar kolay yolu seçerek ham cevher olarak yurtdışına ihraç edilmek suretiyle önemli oranda kaynak ve döviz kaybına neden olmuşlardır. Buna karşılığında Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü Kırka, Emet, Bigadiç, Kestelek ve Bandırma'da milyonlarca dolarlık yatırımları gerçekleştirmiş, yurtiçi katma değer miktarını artırmış ve binlerce kişiye iş olanağı yaratmıştır.

Tabii kamu eliyle işletilmesinin yararları bu denli açık bir biçimde ortada ve üstelik toplumun her kesiminin katıldığı bir uzlaşma da söz konusu iken, özelleştirme çalışmalarına başlanılmasının anlamı borların dünya sermayesini elinde tutanlara peşkeş çekilmesi değil de nedir?

Şimdi şu sorulara da mevcut karar vericiler tarafından cevap verilmesini istiyorum: Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü neden bitirilmek istenilmektedir. Bor rezerviyle

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

İlgili kamu tekeli neden kırılmak istenilmektedir. Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün pazardaki tek rakibi olan tekelin kazançlı çıkacağı neden bilmezlikten gelinmektedir? Rio Tinto US Borax'ın elindeki bor rezervlerinin tükenmekte oluşu gerçeği mevcut girişimlerle ilgili olarak ne ölçüde etkili olmaktadır? Uluslararası şirketlerin bor gibi değerli bir minerali 10 kat daha ucuza elde edebilmek güdüleri ne ölçüde rol oynamaktadır?

Arkadaşlar, diyoruz ki, bor madenlerinin işletilmesinin özel sektöre devri açık bir özelleştirme değildir. Şimdi AKP'nin ajandasında olan, o uyutulan ve ilk olarak 2005 yılında Sayın Başbakanın Avustralya'da başlattığı süreç, biraz önce sayın büyüğümün de söylediği gibi o düğmeye basıldığı Mart ayına gelmek istiyorum. Bundan 1 yıl önceydi, şu an burada sendika başkanının da olduğu ve bileşenlerinin Maden Mühendisleri Odası, Jeoloji Mühendisleri Odası, TMMOB'a bağlı ilgili odalar, sendikalar ve kitle örgütleriyle birlikte verdiğimiz mücadelelerle daha henüz 1 yıldır bu süreç devam ediyor, ama gelinen noktayı size aktarmak istiyorum çok kısaca. Ondan sonra da sunumumu bitireceğim.

Tam bundan 1 yıl önce, bakın yürürlükteki 2840 sayılı Kanun ne der? "Bor tuzları, uranyum ve toryum madeninin aranması ve işletilmesi Devlet eliyle yapılır. Bu madenler için 6309 sayılı Maden Kanunu gereğince gerçek ve özel hukuk tüzelkişilerine verilmiş olan ruhsatlar iptal edilmiştir" şeklinde düzenlenmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca hazırlanan ve Bakanlar Kurulu tarafından imzalanarak 5 Mart 2012 tarihinde Başbakanlığa iletilen Bor Tuzları, Trona, Asfaltit Madenleriyle Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit Ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı 20 Mart 2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderiliyor ve tam da biz bu süreçte tüm kitle örgütleriyle birlikte buna karşı çıkmak üzere ortak bir toplantıyla bunu basına açıklıyoruz. Tabii basın da haliyle çok fazla yer almıyor; çünkü onlar da birilerinin arka bahçeleri ve oralardan emir aldıkları için bu haber nedense ülke

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

kamuoyunda da hiçbir şekilde ilgi çekmiyor. Ki, bugüne kadar maden mühendisi olarak değil, bir insan olarak, bindiğimiz takside, ayakkabı boyacısında bile “madenlerimiz, borlarımız satılıyor mu?” diyen kamuoyu nedense bir sendrom yaşıyor ve aklında bile değil, hatta bu haber niteliği bile taşıyor mevcut karar vericilerin baskısıyla tabii diye düşünüyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonlarında bu görüşülüyor ve son olarak da 31 Ekim 2012 tarihinde ana komisyonda karara bağlanan kanun tasarısının önümüzdeki günlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda da görüşüleceğini düşünüyoruz, bekliyoruz. Bu süreçlerde meslek odaları ve sendikalar olaylara müdahil olmaya çalışıyor, ama tasarının geri çekilmesi için verdiği mücadele umarım sonunda istediğimiz bir süreçte biter arkadaşlar.

Mevcut kanunun 2. Maddesine eklenen ve kabul edilen fıkra çok önemli burada; “Bu madenlerin ruhsat sahaları ve rezervleri devletin mülkiyetinde kalmak ve elde edilecek ürün ve atıkların satışı devlet eliyle yapılmak kaydıyla -yani örtü tabakasının alınması, ürünü çıkarmak, kırma, eleme, ayıklama, yıkama, paketleme, tamir, tahliye, nakliye gibi bütün bunlar madencilik sürecidir, tamamen üretim kültürüdür- dekapajdan son satış, nakliye ve temizliğe kadar diğer benzeri işler ihale yoluyla üçüncü şahıslara gördürülebilir” deniliyor. İstenilen yasa değişikliğiyle bor, toryum ve uranyum madenlerinin üretiminin özel sektörce yapılmasının önünde hiçbir engel kalmıyor. Özel sektörün üreteceği ürünlerin devletçe alımı garantileniyor. Bu tasarı kabul edildiğinde madencilikte bir özelleştirme yöntemi olan işletme hakkının devredilmesinin bor madenlerimiz için yolu açılıyor ve yıllardır yapılamayan bor özelleştirilmesi başarılmış oluyor.

Hükümet yetkililerinden gelen tüm aksi iddialara karşı ve gerekçesi ne olursa olsun bu değişiklik 2840 sayılı Kanunla Devlet eliyle işletilmesi gereken bor madeninin özelleştirilmesi demektir. Bor madenlerinin işletilmesinin devredilmesi yoluyla gerçekleştirilecek böyle bir özelleştirme modeli, baştan beri bor madenini isteyen çevrelerin talebidir.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CEMALETTİN
SAĞTEKİN'İN
KONUŞMASI

Bu değişikliklerle, toryum ve uranyum gibi nükleer enerji hammaddelerinin üretimi nedeniyle tekelinden çıkarılacak, bunun sonucunda ülkemizin geleceği açısından oldukça önem arz eden bor, toryum ve uranyum madenlerimiz uzun vadede çokuluslu ve yerli işbirlikçileriyle birlikte onların eline geçecektir.

Rezervlerin ve ruhsat sahasının mülkiyetinin Devlet'te kalması hiçbir anlam ifade etmemektedir arkadaşlar. Çünkü kiralama yoluyla madenin rezervi tükendiğinde mülkiyet kavramı, içi boşaltılmış bir kâğıt parçasından ibaret olacaktır. Anayasa'nın 168. Maddesi "Tabii servetler kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması, işletilmesi hakkı Devlete aittir" denilmektedir. Bu maddeye göre zaten mülkiyetin devredilmesi söz konusu olamaz. Ayrıca, elde edilecek ürün ve atıkların satışının Devlet tarafından nasıl ve ne şekilde yapılacağı da belirsizdir.

Bu gerekçelerle, aranmasından işletilmesine ve uç ürününe dönüştürülmüş ürünün pazarlanmasına kadar her aşamasının kamu eliyle yürütüldüğü geliştirilmiş bir bor endüstrisinin Ülkemizin ve halkımızın yararına olacağına inanıyoruz. Uranyum ve toryum gibi nükleer enerji sektörünün girdileri olan madenlerimizin korunmasını, Ülkemizin güvenliği açısından oldukça önemli buluyoruz.

Sonuç olarak, "bor tuzları, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi Devlet eliyle yapılır" yasa hükmünün değiştirilmeyerek korunması ve bu tasarının yasalaşmaması gerektiğini bir kez daha belirtiyoruz. Bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinde karar verecek milletvekillerinin ülkemizin geleceğini düşünerek karar vereceklerine inanmak istiyoruz.

Biraz uzun oldu arkadaşlar; özür diliyorum. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

Av. EKREM DEMİRÖZ (Oturum Başkanı)- Soruları alalım isterseniz bu arada; buyurun.

EKREM
DEMİRÖZ'ÜN
KONUŞMASI

SORU- Kırka'da 60'lardan itibaren bor üretimi faaliyeti devam ediyor. Ancak bölgede bulunan göletlerin patlaması halinde Kırka'nın bu göletlerin altında kalacağı söyleniliyor. Şimdi soruma geliyorum: Acaba, borun çıkarılmasında aktif bir gölet oluşturulmadan tekrar böyle bir üretim yapılması mümkün müdür? Eğer böyle bir yol mümkünse, Devlet bunu maliyet nedeniyle mi yapmıyor? Eğer Devlet bunu maliyet nedeniyle yapmıyorsa ve üretimin özelleştirilmesi halinde özel sektör bunu yapabilir mi, vahşi kapitalizm buna imkân sağlar mı?

CEVAP (MUAMMER ÖCAL)- Sorularınız muhatabı daha çok ben olmalıyım; çünkü Kırka'yı, o tesisleri kuran kişi benim. Orada yaptırdığım ilk işlerden biri, bütün akarsulardan tahlil yaptırmak oldu ve içlerinde bor bulunduğunu vesikalarla, tahlil sonuçlarıyla ispat ettim. Yani oradaki derelere ve suya bor sızması, borun katılması diye bir şey yoktur.

İkincisi, o göletlerin dibinde 60 santim kil döşettirdim ve ayrıca sondaj yapıldı ve altta da kil tabakaları olduğu görüldü, yani aşağıya sızması mümkün değil. Şu andaki boyutunun hangi derecede olduğunu bilmiyorum. Ancak, böyle bir risk benim zamanımda, yani birçok yıl evvel düşünüldü ve değerlendirildi. Şimdi üretim çok daha fazla arttığından tehlike boyutları belki artabilir, ancak içiniz rahat olsun, zamanında bu düşünülmüştür. Teşekkür ederim.

SORU- Dolayısıyla böyle bir tehlikenin varolduğu ve çalışanlar tarafından fazla mesaiyle bunun önüne geçilmeye çalışıldığı biliniyor.

CEVAP (MUAMMER ÖCAL)O zamanki şartlarda aldığım önlemler buydu.

İSMAİL DEĞER (Petrol-İş Sendikası Şube Başkanı)- Ben sorudan ziyade Sayın Genel Sekreterimizin söylediklerine bir ilave yapmak istiyorum. Önce Barolar Birliğine böyle bir panelin düzenlenmesi nedeniyle sonsuz teşekkür ediyorum. Biz, 5

İSMAİL
DEĞER'İN
KONUŞMASI

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DEĞER'İN
KONUŞMASI

Mart 2012'den bu yana Petrol-İş Sendikası, Türkiye Maden İşçileri Sendikası, Türk Genel-İş Sendikası, Maden Mühendisleri Odasıyla Ankara'da kurduğumuz platform, o günden bu yana vermiş olduğumuz mücadele, Başbakan da dahil olmak üzere 548 milletvekili, imza kampanyaları, her eylem süreci, halktan aldığımız destekle birtakım şeyleri değiştirdik, değiştirmeye başladık. Ama ne kadar başarılı oluruz; bunu sonunda görürüz. Dolayısıyla bu süreçte bize destek veren herkese sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sayın Genel Sekreterim de buradayken belirteyim, biz bu yasayı Meclisten çeviremedik. Anayasamızın 168. Maddesiyle biz bunun geri dönüşünü sağlayabilir miyiz?

Av. BERRA BESLER (TBB Başkan Yardımcısı)- Bu konuda Anayasa Mahkemesine dava açılmasını talep edeceğiz.

İSMAİL DEĞER- 1978 yılında bu madenleri devletleştiren, kamunun işletimine açan işçi, memur, mühendis, siyasetçi, kimse, hepsine sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

Av. EKREM DEMİRÖZ (Oturum Başkanı)- Sağ ol başkan. Eğer başka soru yoksa, önce Maden Mühendisleri Odası Genel Sekreterimiz Cemalettin Sağtekin'e verdiği aydınlatıcı bilgiler ve buna ilişkin anlatımlar için çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi sözü, Etibank Önceki Genel Müdürümüz Muammer Öcal hocama bırakıyorum; buyurun.

MUAMMER
ÖCAL'İN
KONUŞMASI

MUAMMER ÖCAL (Etibank Önceki Genel Müdürü)- Sayın Başkan müsaade ettiler, kıdemli olmanın avantajı bu, "oturarak konuşabilirsiniz" dediler; teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, hanımefendiler, beyefendiler ve üniversite-nin değerli talebeleri; böyle geniş kapsamlı konuyla ilgili bir sempozyumu düzenlediği için Türkiye Barolar Birliği'ne, Başkan Yardımcısı Sayın Berra Besler hanımefendiye ve misafirperverliğiyle bizleri mahcup eden Eskişehir Baro Başkanına ve onları destekleyen başkanlarımıza teşekkür ediyorum. Böyle

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

teknik tarafı ağır basan bir konuyu dinlemek nezaketi ve sabrını gösteren sizleri fazla sıkılmamak için konuşmamı 20 dakikayla sınırlandıracağım ve karşılaştırmalı bir sunum yapacağım. Benden önce yapılan konuşmalarla bazı yerlerde tekrar olacaktır metnimle. Ancak bu hususların tekrarında fayda vardır; iki defa dinlemeniz konuyu daha da güçlendirir.

Bor madenlerini özelleştirmek demek, bunun özel sektöre eline geri verilmesini talep etmek demektir ki, işte bu noktada bunun mahzurlarını vurgulamak için yıllar önce de bu ruhsat sahalarını ellerinde bulunduran özel şirketler, kamuoyunu aydınlatmak için bir muhtıra yayınladılar; bu muhtıra şu: “ Hazırlayan: Milli Borasit Politikamız Türk Borasit Müstahsilleri Komitesi” Şimdi bugünün olgularıyla buradaki iddiaları karşılaştırmak ve cevaplandırmak istiyorum.

İddia 1. Muhtırada “Borasit stratejik bir madde değildir. Çünkü 1954-1955 senelerinde roketlerin katı yakıtlarında kullanılmak üzere borasit kullanmak deneyimlerinin hiçbir başarıya ulaşamadığı” belirtilmiştir bu kitapta. Cevap: Oysa NASA kaynaklı yayınlarda “Gelecekteki Enerji Haberlerinde Sodyum Bor Hidritteki Hidrojen Depolanması” başlıklı bildiri 60 mikronun altında tane boyutuna haiz ve yüzde 85 boron ve boron karpitin ateşleyici olarak kullanılabileceği, hava araçlarının güçlendirilmesinde ateşleme anında ivme verdiği için roketlerde yakıtla birlikte kullanıldığı, bor hidrit denemelerinde ısının 1 milyar santigrat dereceye çıkması durumunun dikkate alındığı, emin, ucuz ve limitsiz enerji kaynağı olarak kabul edildiği bildirilmiştir. Belgeleri yanımdadır.

Ayrıca, Eti Maden Önceki Genel Müdürü Sayın Yunus Şirin, Bor hidritin geleceğin petrolü olduğunu Sektör Maden dergisinin 1 Eylül 2004 tarihli sayısında beyan etmiştir; aynen okuyorum: “Dünyada petrolün yerini dolduracak enerjinin neler olduğu araştırılması için değişik çalışmalar yapılıyor. Hidrojen enerjisi değişik metotlarda üretilebiliyor, ancak hidrojen enerjisinin sodyum bor hidrürden elde edilmesi hem kolaydır, hem de güvenilir bir kaynak olarak tanımlanıyor. Bunun için “Bor Hidrür Geleceğin Petrolü” başlığı altında Yu-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

nus bey geniş bir tanıtım ve bildirim yapmıştır; bilgilerinize sunuyorum. Demek ki, muhtırada “stratejik değildir” lafının arkası dolduruluyor; yani ters anlamda stratejik madde olduğu burada vurgulanıyor.

İddia 2. Muhtırada Etibank’ın kolamantinin tonu 26.49 dolar-dan, özel sektörde ise 32.75 dolardan ihraç ettiği ve dolayısıyla yüzde 20’lik bir fark olduğu belirtilmiştir. Peki, bu gerçekse alıcılar niçin yüzde 20 fazla vererek özel sektörden satın almışlardır?

Cevap: Tüm ruhsatların Etibank’a verilmesinden önce de belirtilen ürün 54 dolar/tondan ihraç edilmekteydi. Ruhsatlar Etibank’a devredildikten sonra 1 ay içerisinde kolemanit ihra-catı 200 dolar/ton üzerinden yapılmaya başlandı. Şimdi buna da resmi sektör yüzde 400 fazlasıyla ihracat yapar gibi bir iddi-ada mı bulunmak gerekiyor?

İddia 3. “Türk özel teşebbüsü cevheri zenginleştirici ve yarı mamul olarak ihraç eder. Etibank ise, tiraj dahi, yani ayıklama dahi yapmadan topraktan çıkardığı gibi gönderir” denilmektedir.

Cevap: Bugün ise, Eti Maden sitesine girildiğinde görülece-ği gibi “Bor Kimyasalları” adı altında rafine bor ürünleri ihraç edilmektedir. Buna göre Emet yılda 240 bin ton borik asit, Kır-ka 840 bin ton penta hidrat, 80 bin ton deka hidrat, 5 ton susuz boraks, Bigadiç 700 bin ton öğütülmüş kolemanit, Bandırma 115 bin ton deka hidrat, 35 bin ton deka hidrat veya sodyum pervorat -ihtiyaca göre değişik üretim- ve 5 bin ton zirai bor üretilmektedir. Demek ki, iddia edildiği gibi “ayıklanmadan devlet ihraç ediyor” lafı tamamen havada kalıyor.

İddia 4. “Özel sektörün yatakları ufak parçalar halinde da-ğınaktır ve küçük rezervlidir” deniliyor.

Cevap: Eti Maden’den edinilen bilgilere göre Emet’te 1 mil-yar 677 bin kolemanit; Kırka’da 734 bin ton tinkal, Bigadiç’te 615 bin ton kolemanit üreksit, Kestelek’te 5 milyon 620 bin ko-lemanit, Cemalettin beyefendinin söylediği gibi toplam 3 mil-yar ton civarında rezerv bulunmaktadır.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

Muhtıranın yazıldığı dönemde “küçük rezerv” olarak adlandırılan yerler Bigadiç, Kestelek ve Emet'teki yataklardır. Görüldüğü gibi buraları küçük ve parçalı olarak nitelendirmek mümkün değildir. Demek ki eğer biraz paraya kıyıp sondaj yapsalardı rezervlerin gerçek boyutu anlaşılırdı. Bugün ise dünya rezervlerinin yüzde 72'sinin Türkiye'de olduğu bildirilmektedir.

Bu noktada bir anımı hatırlatmak istiyorum: Genel Müdürken, zamanın Enerji Bakanı beni makamına çağırdı, dedi ki “Maden İşleri Genel Müdürlüğünün verdiği bilgiye göre Bigadiç'te 17 bin ton rezerv var. Sizin Kırka'da -benim zamanımdaki rakamlara göre- 500 bin ton var. Niye 17 bin üzerinde duruyorsunuz?” O sırada Hacettepe Üniversitesinde HÜTE diye bir mühendislik yan şirketi kuruldu, ben de hemen o şirkete Bigadiç'teki maden rezervlerinin sondajını yaptırmıştım ve o sonuçta 615 bin kolemanit ve üreksit bulunduğu ortaya çıkmıştı. Bakana bunu arz ettim. Tabii diyecek cevap bulamadı ve ısrarından vazgeçti.

İddia 5. “Dünya borasit piyasalarında bugün veya çok yakın bir gelecekte neden 100 milyon dolarlık ihracat yapılamaz ve neden ihrac fiyatı tonda 50 dolara çıkarılamaz?” Buna adı geçen muhtıradan verilen cevap ise şöyledir; yani kendileri cevap veriyor: “Türk kolemanitlerinin fiyatlarının birden bire 50 dolara çıkartılması ancak ihracatın durması neticesindedir. 100 milyon dolarlık kolemanit ihracatı bundan 5 veya 10 sene sonra yapılabilir. Bu rakama Devlet tarafından yapılacak bir operasyonla ulaşılacağını iddia etmek, en azından safdillik olur” Yani diyor ki, 100 dolara Devlet hiçbir zaman ihracat yapamaz.

Cevap: Eti Maden'in web sitesinden edinilen bilgilere göre konsantre bor, bor kimyasalları ve eşdeğer ürün ihracatı 2011 yılında 814 milyon dolar olmuştur. Eti Maden'in 2011 yılında pazar payı bir önceki yıla göre 5 puan artarak yüzde 47'ye ulaşmıştır. Hani 100 milyon dolarlık ihracat rakamını ifade etmek safdillikti?!

Tüm bor mineralleri rezervlerinin tek bir kurumda toplanması sonucunda elde edilen başarı dikkate alındığında bugün-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

kü haliyle özelleştirme konusuna da değinmek isterim. Biraz evvel, geçmişteki iddialar ve Etibank'ın, şimdi Eti Maden'in ulaştığı başarıları arz etmiştim, şimdi ise bugünkü durumu irdelemek istiyorum.

Zaman zaman Türk borclarının el değiştireceği söylenilmektedir. Nitekim 2005 yılında Sayın Kürşat Tüzmen'in Avustralya'da imzaladığı metnin birinci cümlesinde "Avustralya maden tröstünün Türkiye'deki bor yataklarına ilgi duyduğu" belirtilmişti. Ayrıca, bu da enteresan, Özelleştirme İdaresinin web sayfasında "madenlerin mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla bedel karşılığında işletmesi hakkının verilebileceği ve bunun bir özelleştirme yöntemi olduğu" vurgulanmıştır. Bunu Özelleştirme İdaresi Başkanlığı yazıyor.

Nitekim, 1999 yılında Amerika'yla yapılan Standby Anlaşmasının olmazsa olmaz maddeleri arasında bor madenlerinin özelleştirilmesi de vardı; yani bu hikâye bugün ortaya çıkmış değil, daha evvelki hükümetler zamanında da vardı. Buna zamanın Devlet Bakanı Sayın Şükrü Sina Gürel MTA'da yapılan bir sempozyumda nasıl engel olduğunu açıklamıştır. Demişti ki o zamanın Sayın Bakanı "Ben kararnameyi imzalamadım ve deklare ederim kamuoyuna, bu şeyin yürürlüğe girmesini engellerim ve istifa ederim dedim" dedi. Hizmeti geçenleri de hatırlamak lazım.

Diğer konuşmacılar değinmişlerdir, ama ben yine de bunun neden yanlış olacağını sıralamak isterim. Yani bugünün şartlarıyla özelleştirmenin neden yapılmaması gerektiğini sıralamak istiyorum:

1. Özelleştirme sağlanırsa 3 milyar ton olan bir varlığın yıpranma payı -çünkü rezerv zamanla azalacak- nasıl ve hangi değer üzerinden hesaplanacak?
2. Yerel belediyelere ödenen paylar devam edecek mi? Bilmiyorum Kırka Belediyesi ne kadar alıyor? Turgut bey zamanında çıkan bir kanunda şimdi şu anda o belediyelere bir pay veriliyordu; o devam edecek mi?

3. Türkiye'nin 2011 yılında en çok kâr eden 4 kuruluşu Eti Maden'in 840 milyon TL'lik kârından vazgeçilecek mi?
4. Bor sahalarının eski sahiplerine veya farklı şirketlere verilmesi durumunda satış fiyatı düşecek ve kâr marjı azalacaktır. Kâr miktarı tatmin edici olduğu için, kapasite artırıcı veya farklı ürünler için yeni yatırım yapılmayacaktır. Üçüncü Uluslararası Bor Sempozyumu Sonuç Bildirgesinde bor işletmeciliğinde ortalama maliyetlerin 20 dolar ve ortalama satış fiyatınının 200 doların üzerinde olduğu bildirilmiştir. Tasavvur buyurun, 20 dolara mal ediliyor, 200 dolara satılıyor. Bunlar ortalama rakamlar. Böyle bir kârın üzerinde herkes duruyor. Yani af buyurun tabirimi, at sineği gibi herkes bu kârın üzerine konmak istiyor.
5. Özel şirket veya şirketler personel sayısını en aza indirecektir. İşsizliğin güncel olduğu bir ülkede buna yol açacak kararlar doğru mudur?
6. Eti Maden'in 2011 yılı ihracatı 854 milyon dolar olmuştur. Üretimde 1 dolar bile ithalat payı olmayan bu potansiyel neden gözden çıkarılmak isteniliyor? Otomotiv endüstrisinin yüzde 70'i ithal parçalarına gidiyor, burada ise 1 dolar ithal faktörü yok, doğrudan doğruya dış yatırım.
7. 1979 yılından beri Etibank teknik personelinin düzelttiği, geliştirdiği, farklı ürün teknolojilerine uyguladığı birikim, diğer bir deyişle know-how elden çıkarılmış olacaktır. Diğer bir deyişle 33 yıllık özverili bir çalışma altın bir tepside sunulacaktır.
8. Rafine bor minerallerinin ve bor kimyasallarının Türkiye'de rekabet edilemez rakamlara ulaştığı için Avrupa Birliği, bor mineralinin kullanım alanlarını kısıtlamaya çalışmaktadır. Nitekim, Avrupa'ya ihracat azalmıştır. Bu girişimlere karşı savunma yapabilmek için Eti Maden gibi güçlü bir kuruma ihtiyaç vardır. Yalnız bu durum bile, 2840 sayılı Yasayla oynamamak gerektiği-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

ni göstermektedir. Verheugen bir Türk delegesini “Biz ürünlerimizi, mamullerimizi tekeli elinde bulunduran Türkiye’ye bağlı tutmak istemiyoruz” demiştir. Çünkü Eti Maden şimdi tekel durumunda.

9. Çeşitli bor kimyasalları ve rafine bor ürünleri arasında koordineli ihracat fiyatı ve miktarı saptamak mümkündür bugün. Farklı şirketlerin veya yönetimlerinden benzer bir uygulama beklemek tesadüflere bağlıdır.
10. Özelleştirme konusunun sık sık ortaya atılması, Eti Maden’in pazarlama ve satış konseptini de etkilemektedir. Bor mineralleri yataklarının özelleştirilmesi bu kadar mahzurlu olmasına karşı konu niçin güncelliğini koruyor acaba?

Bu soruya verilecek cevap borun özelliklerinde, üretim kolaylığında, bor mineralleriyle beraber lityumun bulunmasında yatmaktadır. Bor element olarak doğada B10 ve B11 olarak adlandırılan iki ayrı kararlı izotoptan oluşmaktadır. Bu B10 izotopu yüksek termal netron tutma özelliğini gösterir. Böylelikle nükleer malzemeler ve nükleer enerji santrallerinde kullanılabilir. Ayrıca, bor elementi çok çeşitli bileşik yapmak kapasitesine ve nötronları absorbe etmek özelliğine sahiptir. Bu nedenle, sanayinin vazgeçilmez hammaddelerinden biri, diğer bir deyişle sanayinin tuzudur. Metal ve ametal arası ayrı iletken özelliğine de sahiptir. Ticari bor mineralleri antiseptiktir ve yüksek sıcaklığa, 1 800 dereceye dayanıklıdır. Bu özellikleriyle de uygulama alanları bulmuştur.

Bilindiği gibi, benzinin kimyasal formülü karbon 6 ve hidrojen 6’dır. Yani burada karbon, yüksek ısıyı veren hidrojeni taşımaktadır. Bor elementi de bor hidrit olarak hidrojen taşımaktadır ve bu yüzden de uygulama alanları zamanla genişleyecektir. Bor hidritlerin formülleri ise -tekrar olmasın- hidrojen6, hidrojen4, hidrojen9, hidrojen11, hidrojen10 ve hidrojen14 olarak literatürde geçmektedir. Yani borun taşıdığı hidrojen benzininkinden fazladır.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

Değerli meslektaşım Uğur Bilici bir makalesinde şu hususları belirtmektedir: Hidrürler içerisinde ise bir bor bileşiği olan sodyum bor hidrür, diğerlerine oranla daha fazla birim hacimde hidrojen atomu içermektedir. Sodyum bor hidrür yakıt pilleri ve hidrojen yakan içten yanmalı motorlar için bir hidrojen kaynağı olarak da değerlendirilmektedir. Sodyum bor hidrür yakıt pilinde bir anodik yakıt olarak doğrudan kullanılabilceği gibi hidrojen depolayan bir ortam olarak da görev yapabilmektedir.

Hidrojen tüketen sistemlerde sodyum bor hidrür kullanımının bazı avantajları şunlardır: Reaksiyonun kontrol edilebilirliği çok yüksektir. Reaksiyon oda sıcaklığı ve basıncında oluşmaktadır. Küçük miktardaki hidrojen üretimi için diğer yöntemlere göre çok daha basit ve ucuz bir yöntemdir. Hani istikbal vaat ettiğini vurgulamak için başınızı biraz teknik olarak ağrıtıyor, ama lütfen dinleyin. Düşük basınçlı hidrojen üretimi için çok uygundur. Eğer sistem ısıtılırsa, oluşan su buharı hidrojenle karışabilmektedir. Reaksiyon hızı oldukça kararlı olup hidrojen üretimi yavaş ve kararlıdır. Katolizatörler pek çok kez kullanılabilir. Bu nedenlerle, içten yanmalı motorlarda yapılacak küçük bir değişiklikle bu şekilde üretilen hidrojen gazı araçlarda yakıt olarak kullanılabilir.

Günümüzde hidrojen depolama ve taşıma ortamı olarak büyük bir önem kazanmış olan sodyum bor hidrür, özel bor kimyasalları içinde de önemli bir potansiyele sahiptir. Kilosu 95 doların üzerinde olan sodyum bor hidrürün günümüz yakıtlarıyla rekabet edebilmesi için kilogram fiyatının 2,2 dolar olması gerektiği bildirilmektedir. Yani araştırmalar sürüyor, bor böyle büyük bir istikbal vaat ediyor.

Sonuç olarak, iktidarda olan veya olacak siyasi partilerin kesin olarak 2840 sayılı Yasanın değiştirilemeyeceğini beyan etmeleri gerekir. Burada sanırım farklı partilere oy veren insanlar var, lütfen milletvekillerinize bunu söyleyin. 2840 sayılı Yasayla oynanmayacaktır diye bir deklarasyon yayınlasınlar. Buna paralel olarak da Eti Maden, ülke içerisinde yüzde 3

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

olan tüketim payını artıracak girişimlerde bulunmalı. US Borax Amerika'da tüketim payının yüzde 64, yani ürünün yüzde 64'ünü katma değeri yüksek ürünlere dönüştürerek Amerika içerisinde tüketiyor. Bizdeyse bu yüzde 3'tür.

Dünyada 56 milyar dolar olan bor katkılı nihai ürünlerin ülkemizde üretilmesini sağlayacak yatırımlar desteklenmeli, ayrıca bor mineralleriyle beraber bulunduğu söylenen lityumun varlığı, kalitesi ve miktarı saptanmalıdır.

Sempozyumun ikinci konusu taşeronlaşmadır. Bunun mahzurlarına geçmeden önce yasal durumdaki ikileme değinmek isterim. 4857 sayılı İş Kanununa göre bir şirket asıl işini ikinci şirketlere yaptıramaz. Ancak, yan işleri, yani güvenlik, temizlik gibi işleri başka şirketlere yaptırabilir. Diğer yandan, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu kararına göre, şirketler işlerini taşeronlara gördürebilirler. Bu nedenle, madencilik şirketleri, dekapaj ve maden çıkarma işlerini taşeronla yaptırdıkları takdirde 4857 sayılı Yasaya aykırı davranmış, fakat Danıştay kararına uygun hareket etmiş olurlar. Kararı lütfen siz değerli hukukçular versin.

Maden işletmelerinde işleri taşeronlara yaptırmanın maliyetleri düşürmek dışında hiçbir faydası yoktur. Yıllar önce yaptırdığım bir hesaplamada ülkelerin toplam maden üretiminin iş kazalarına oranları karşılaştırıldığında Türkiye'de 40 katı daha fazla iş kazası olmaktadır. Bunun nedenleri bellidir, önce alınması gereken önlemler, iş kazalarından sakınma bilinci, teknik donanımlar ve idari denetlemeler olarak sıralanabilir.

Ancak, Türkiye'de bunların yanında bir de yetki karışıklığı vardır. Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında madencilik faaliyetlerinin güvenliği iş sağlığı ilkelerine uygun yürütülmesini takip etmek bulunmaktadır. Bu Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün görevlerinden biridir. Peki, bu Genel Müdürlüğü'nün taşra kadrosu var mıdır? Yoktur. Ankara'dan periyodik denetim yapacak sayıda işletmecilik deneyimi olan maden mühendisi var mıdır? O da yoktur, yani kuruma görev veriyorsun, fakat kurumu yeteri şartlarla desteklemiyorsun. Bu

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

işler genelde Çalışma Bakanlığı kadrosundaki müfettişler tarafından yapılmaktadır ve onların da mesleki deneyimden yoksun oldukları kanaatindeyim. Sonuç olarak da maden işleten şirketler ve daha ziyade taşeronların çalıştırıldığı maden ocaklarında üzücü iş kazası haberleri gazetelere yansımaktadır.

Taşeron eliyle iş yapmanın genelde aşağıdaki mahzurları vardır:

1. Yukarıda da değinildiği gibi iş güvenliği önlemleri ihmal edilir.
2. İş ehil olmayan ve sık sık değiştirilen personelle yapılır.
3. Özellikle yeraltı madenlerinde ve usta tabir edilen deneyimli üreticiler yetişemez.
4. Sigortasız personel çalıştırma yolları aranır.
5. Personel ücretlerini en aza indirmek yolları aranır.
6. Fazla mesai, bayram ve tatil günlerinde yapılması gereken ödemelerden kaçınma yolları aranır.

Sizlere bor sahalarının 2840 sayılı Yasanın ruhuna uygun bir şekilde işletildiğini, bor sahalarının özelleştirilmesi durumunda Türkiye'nin yararına bir sonuç doğurmayacağını ve taşeron şirketler eliyle işlerin yürütülmesi durumunda ortaya çıkacak sakıncaları özet olarak anlatmaya çalıştım.

Beni dinlemek sabrını gösterdiğiniz için hepinize teşekkür ederim. (Alkışlar)

Av. EKREM DEMİRÖZ (Oturum Başkanı)- Muammer hocama sunumları ve verdiği bilgiler için çok teşekkür ediyoruz.

Soru var mı? Buyurun.

SORU (Maden-İş Sendikası Kırka ve Havalisi Şube Başkanı)- Biraz evvel Genel Müdürümüzün bahsetmiş olduğu 4857 sayılı Yasanın asıl işveren ve alt işveren unsuruyla ilgili bizim işletmemize açmış olduğumuz davamız vardı. Bu dava neticesinde maalesef usulden dava reddedildi. Gerekçesi şu:

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

Biz burada hizmet alımının yapıldığı yerde bizim işçi arkadaşlarımızın herhangi bir mağduriyet yaşanmadığı, aynı kurumun içerisinde bir başka yerde görevlendirildiğiyle alakalı bir davayla karşılaştık. Biz bu konuda temyize başvurduk ve bunun arkasını bırakmıyoruz. Geçenlerde işletmemiz bu işi daha da yaygınlaştırmaya çalıştı. Açık ocak, ağır bakım ve diğer bölümler diye tabir ettiğimiz, yani dekapajın, madenin çıkarıldığı yerlerle ilgili tekrar bir yürütme başladı, yani hizmet alımını yaygınlaştıracaklardı. Bu aşamada sendikamız bu işe müdahale etti. Geri adım atılıyor, ama maalesef daha büyük bir darbeyi vurmak için geri adım atılıyor.

Şu anda taşeronlaşmayla ilgili olarak tüm siyasi partilerin söylemlerine de bakıyoruz. Biraz evvel Sayın Genel Müdürlüğümüz bahsetti, ama hepsinin seçim propagandalarında maalesef taşeronlaşmanın yaygınlaşmasıyla ilgili hükümler hepsinde var; bunu nasıl engelleyeceğiz? Biz define avcılığı yapılmasını istemiyoruz, maden sektörünün gerçek manada taşeron eliyle işletilmesi kesinlikle ve kesinlikle sakıncalıdır. Neden? İş güvenliğine ve işçi sağlığına kesinlikle ve kesinlikle uyulmuyor. Zonguldak'taki kazalarımız konusunda sekreterimizin verdiği bilgilerde bu seneki ölüm sayısı 26. Yani artık buna topyekûn barolar olarak mahkemelerde açılan yürütme-yi nasıl durdurabiliriz çaresine bakılmasını istiyorum. Eğer bu konuda yapılabilecek topyekûn bir çalışma varsa, hep birlikte ve beraberce hareket etmek istiyoruz. Çünkü bütün sıkıntılarımız buradan kaynaklanıyor.

Biraz evvel arkadaşımızın bahsetmiş olduğu göletle ilgili konuya da girmek istiyorum. Biz neden bugüne kadar sürekli gölet yapıyoruz? Herhalde biz gölet yapa yapa Kırka'yı bir baraj altına koyacağız. Yani Kırka patladığı zaman, eğer gerçek manada bu durum olursa, şu an Kırka tamamen su altında kalacaktır. Yani şu an için bunlar için bir önlem yok, çalışma yok ve bu konuda geçtiğimiz ay belki basından takip etmişsinizdir, bizi bu konuda işletme müdürümüz cezalandırmaya kalktı tüm işçiler olarak. Bu bizi resmen işletme müdürü, genel müdürlerimizden almış olduğu talimatlarla maalesef bu taşeronlaşmanın

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

önünü açmak için işçi arkadaşlarımıza resmen mobbing uyguluyor, yani psikolojik taciz uygulanıyor. Bunlara bizim gerçek manada bir an önce bir çaresine bakmamız gerekiyor.

Hepinize yapmış olduğunuz toplantılar için çok teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

Av. EKREM DEMİRÖZ (Oturum Başkanı)- Sağ olun efendim.

MUAMMER ÖCAL (Etibank Önceki Genel Müdürü)- Sayın Başkan, her partiden milletvekillerinin arkasına düşeceksiniz. Bakın, mahzurlarını hem Cemalettin bey, hem hanımefendi, hem ben tek tek sıraladık. Bunlar bilinen şeyler; fakat mademki bir kanal Meclise getiriyor, bunu da bilgilendirmek için boş durmamanız lazım, çadır kurmanız lazım, her partiden milletvekiline gitmeniz lazım. Çünkü bunun milli bir dava olduğu ortaya çıktı. İstikbal vaat eden bir mineral. Burada biz size ne kadar da haklısınız desek, konuya hiç faydası yoktur. Siz kendiniz de gitmeyeceksiniz, belediye başkanlarımızla beraber gideceksiniz.

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

İzninizle bir anekdotumu anlatayım. Kırka'da rafine bor tesislerinin kurulması Resmi Gazetede Bandırma'daydı. Ben o zaman rahmetli Mümtaz Zeytinoğlu, Eskişehir Adalet Partisi Milletvekili Seyfi bey ve Eskişehir Adalet Partisi Senatörü Hasan beyi çağırdım ve brifing verdim. Bu üçü gitti, o zamanın Başbakanı Süleyman Demirel'e dedi ki "Eğer bu rafine bor ürünleri tesisi -orada çalışan arkadaşlarım bilir- Bandırma'da yapılırsa, Adalet Partisi Eskişehir'i unutsun" Ondan sonra tak diye geldi, Kırka'ya yapıldı. Ama ben, o üç parlamenterini hazırladım. Siz de belediye başkanlarınızla, sendika başkanlarımızla beraber gidin. Bakın, Başkan bu işe yürekten gönül veren birisi. Anlatabildim mi? Yani biz sizin işinizin muhatabı değiliz, ne kadar desteklesek havada kalır. Siz bunu, sözü dinlenilmesi gereken insanlarla beraber götürün. Belediye Başkanlarıyla kol kola girerek Meclise gideceksin. Teşekkür ederim.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

BURHAN
UYAN'IN
KONUŞMASI

Av. EKREM DEMİRÖZ (Oturum Başkanı)- Buyurun.

Av. BURHAN UYAN (TBB Çevre Komisyonu Üyesi)- Ben Barolar Birliği Çevre Komisyonu Üyesiyim. Ahmet Başkanımın başkanlığında Bor madeni ve çevre konusunda çok çalışmamız var.

Hocam, bugüne kadar katıldığımız bütün seminerlerde duyduğumuzun dışında son derece yeni ve çok önemli bir şeyden söz ettiler. Ben tabii olaya enerji hukuku açısından da bakıyorum. Dünyada bir enerji sıkıntısı var ve yenilenebilir enerji kaynakları konusunda, güneş ve rüzgâr konusunda olağanüstü bir çalışma var. Basın bunları hiç dikkate almıyor, ama Amerika Teksas'ta "Güneş Enerji Tarlası" diye bir sistem kurdu. 998 bin metrekare, yani yaklaşık 1 milyon metrekarenin üzerine "Teksas-1" adında güneş enerji havzası kurulması, artık Teksas'ta tarım arazisi yapar gibi güneş enerjisi elde eden alanlar konusu özel bir statüyle Kongre'den geçti. Anadolu topraklarının güney kısmı özellikle birinci sınıf güneş enerjisi elde etme alanı diye dünya haritasında yeri var.

Yenilenebilir enerji kaynağı, özellikle güneş ve rüzgâr var olduğu süre içerisinde enerji hatlarına enerji nakledebilen, darbeli enerji dediğimiz türden bir kaynak. Çünkü güneş varsa enerji elde ediyor, sisteme elektrik enjekte ediyor, rüzgâr varsa sisteme enerji enjekte ediyor.

Enerjiyi, elektriği diyelim, 24 saat boyunca ortalama tüketim parametreleri içerisinde düzgün gidebilsin diye devletin özel birimleri var. Ne yazık ki, rüzgâr ya da güneşten ortalamanın üzerinde elde edilen enerjinin depolanması çok zordur. Yani milyonlarca vat değerinde bir enerjiyi depolayamıyoruz. Ama şu anda Amerika ve Almanya'daki iki üniversite devlet desteğiyle yeni bir akü sistemi üzerinde çalışıyor. Tam olarak adı "Lithium Vanadium Phosphate Battery System" Tabii çok redoks bir kimyasal reaksiyon, ama bir fabrika büyüklüğünde bir akü düşünün, Türkçesini böyle anlatabilirim. Fosfatla lityum arasındaki verimin artırılması için çalışılıyor. Şu anda mevcut, bu akü çalışıyor, çok büyük firmalar deneme ünitelerini yapıyorlar.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

BURHAN
UYAN'IN
KONUŞMASI

Hocam en son olarak bor ile lityum arasındaki ilişki den bahsetti. Bor madeninin kristalize hale getirilmesi yoluyla re-dokstaki, geri dönüşümdeki enerji ve geri kazanım sisteminin artırılması üzerinde çalışılıyor. Şu andaki durumda 10 bin defa doldurma ve boşaltma işlemi yapılabilir ve küçük bir kasabaya bir gece yetecek derecede enerji depolayabiliyor bu sistem. Dolayısıyla Türkiye’de hiç konuşmuyoruz, ama geleceğin enerji sistemlerinde yenilenebilir enerjinin depolanması sisteminde bor madeni dünyada değeri artık parayla ölçülemeyecek bir madendir. Biz bunu Türkiye’de hiç konuşmuyoruz, hiç kimsenin bundan haberi yok. Bu yerel bir kaynak ve 700 dolarlar dediniz, hocam 200 dolar dedi, belki milyon dolarlar değerinde kristalize bor madenini Türkiye’nin satma şansı vardır.

MUAMMER ÖCAL (Etibank Önceki Genel Müdürü)- Bi-yokimyasaldan bahsettim, o başka bir şeydir.

Av. BURHAN UYAN (TBB Çevre Komisyonu Üyesi)- Belki başka bir şeydir. Ben mühendis olmadığım için özür diliyorum. Ben, bir elektrik mühendisi ya da bu konuda yüksek lisans, doktora yapmış ya da profesörlerimizin de borla ilgili konferanslarda bulunup bizi bu konuda da bilgilendirmesini çok isterim özellikle. Bunu çok atlıyoruz, ama gelecek burada. İlk defa hocam dile getirdi, teşekkür ediyorum.

MUAMMER ÖCAL (Etibank Önceki Genel Müdürü)- Tabii ben bu konuda uzman değilim, ancak sohbetle olur ya laf denk geldi diye. Şimdi denk geldi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Madencilik Araştırma Komisyonunda benim yaptığım bir konuşmadan şu pasajı tekrarlamakta fayda var sanıyorum: “Avrupa Birliği üçüncü sanayi devriminin başladığını ilan etmiştir. Bu sanayi devrimi yenilenebilir enerji kaynaklarını harekete geçirerek teknik ekipmanların imalatını ve teknolojinin satılmasına dayandırılmaktadır. Üçüncü sanayi devriminin görünen yüzü çevre endüstrisi olacaktır ve bu sektörün 21. Yüzyıla yön vereceği vurgulanmaktadır. Çevre endüstrisiyse, öncelikli olarak fosil yataklarından ayrılmayı -yani benzinden ayrılmayı- ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek şeklinde olacaktır. Bu yönelme fotovolt-

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

ik enerji, güneş ısısı, rüzgâr ve su kaynaklı enerji üretimiyle 3 200 m derinlikteki ısıyı yeryüzüne taşıyarak elektrik üretmeyi planlamaktadır. Almanya'nın yaptığı planlamada 2020 yılına kadar Almanya Gayri Safi Milli Hâsılasının yüzde 14'ü bu branşlar tarafından sağlanacak ve Şu anda 1,1 milyon kiőinin istihdam edildiği alandaki kapasite, önümüzdeki 10 yılda 2,2 milyon insana iş olanağı sağlayacaktır." Uzatmayayım, daha fazla var; yani bu işe Avrupa çoktan başladı. Hassasiyetinize teşekkür ediyorum ve katılıyorum. (Alkışlar)

Av. EKREM DEMİRÖZ (Oturum Başkanı)- Değerli konuşmacılarımıza ve siz değerli katılımcılarımıza teşekkür ediyorum. Arada sohbeteye devam etmek koőuluyla Birinci Oturumu kapatıyorum.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

*Bor Madenlerinin Özelleştirilmesi,
Taşeronlaştırılması Sempozyumu*

İkinci Oturum

Oturum Başkanı

*Av. Mehmet Sabit Özdoğlar
Kütahya Barosu Başkanı*

SUNUCU- Değerli katılımcılar, İkinci Oturuma başlamadan önce Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı ve Yönetim Kurulu Üyeleri, yarın düzenlenecek olan İstanbul Barosu Olağanüstü Genel Kurul Toplantısına katılacaklarından sempozyumumuzdan erken ayrılacaklardır. Bu sebeple ilk oturum konuşmacılarına plaketleri şimdi takdim edilecektir.

Bursa Barosu Başkanı Sayın Avukat Ekrem Demiröz'ü plaketini almak üzere, Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcımız Sayın Avukat Berra Besler'i plaketi takdim etmek üzere kürsüye davet ediyorum. (Alkışlar)

Av. BERRA BESLER (TBB Başkan Yardımcısı)- Bu takdim ettiğim ilk plaket zannediyorum; inşallah devamı çok gelir. Emekleriniz için teşekkürler ediyorum.

Av. EKREM DEMİRÖZ (Bursa Barosu Başkanı)- Efendim, çok teşekkür ederim. Bu plaketi sizden almak benim için ayrı bir onur, çok teşekkür ederim. (Alkışlar)

SUNUCU- Sayın Muammer Öcal'ı plaketini almak üzere Türkiye Barolar Birliği Genel Sekreteri Sayın Avukat Cengiz Tuğrul'a plaketini takdim etmek üzere kürsüye davet ediyorum. (Alkışlar)

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

CENGİZ
TUĞRAL'IN
KONUŞMASI

Av. CENGİZ TUĞRAL (TBB Genel Sekreteri)- Değerli bir büyüğümüze ve yine sizlerle birlikte olmak için, tecrübelerinizden, eğitimlerinizden yararlı olmaktan dolayı tekrar sağlıklar diliyorum ve bundan sonraki etkinliklerde inşallah tekrar aramızda görmek dileğiyle sizin için hazırlanmış olan plaketi takdim ediyorum. (Alkışlar)

MUAMMER ÖCAL (Etibank Önceki Genel Müdürü)- Çok teşekkür ederim. (Alkışlar)

SUNUCU- Sayın Cemalettin Sağtekin'i plakетini almak üzere, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Avukat Ahmet Gürel'i plakетini takdim etmek üzere kürsüye davet ediyorum. (Alkışlar)

Av. AHMET GÜREL (TBB Yönetim Kurulu Üyesi)- Umut ediyorum ki, bu toplantılardan çıkacak enerji Ankara'ya da yansır ve gelecek kuşaklar mağdur olmaz. Bu dileklerle bu plaketi takdim ediyorum. (Alkışlar)

CEMALETTİN SAĞTEKİN (Maden Mühendisleri Odası Genel Sekreteri)-Çok teşekkür ederim. (Alkışlar)

BERRA
BESLER'İN
KONUŞMASI

Av. BERRA BESLER (TBB Başkan Yardımcısı)- Sayın Başkanlarım, değerli konuklar; az önce çok değerli genç meslektaşımızın sizlere ilettiği gibi biz şimdi hemen sizlerden üzüler de olsa, ayrılmak durumundayız. Yarın savunmayı savunmak üzere, savunmaya sahip çıkmak üzere benim kendi baromun, İstanbul Barosunun Olağanüstü Genel Kurulunda olacağız. O itibarla sizlerden erken ayrılışımızı lütfen bağışlamanızı diliyorum. Bir dahaki toplantılarda tekrar birlikte olmayı ümit ederek katıldığınız için hepimize çok teşekkür ediyorum.

Ben biraz yorarımla böyle başkanlarımı. Eskişehir Başkanımı, Balıkesir Başkanımı ve Kütahya Başkanımı izninizle buraya davet ediyorum, katılımlarından dolayı sonsuz şükranlarımızı sunuyorum. Şimdi bir fotoğraf çektireceğiz. (Alkışlar)

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İkinci oturumda tebliğ sunacak olan değerli konukları da buraya davet etsek nasıl olur diye soruyorlar; çok iyi olur diye düşünüyorum. Acaba lütfedip gelebilirler mi buraya? Buyurun değerli hocam.

BERRA
BESLER'İN
KONUŞMASI

Çok teşekkürler, Allahısmarladık. Efendim, tekrar hoşça kalın, tekrar sağlıklı günlerde, güzel günlerde görüşmek üzere inşallah. (Alkışlar)

Av. AHMET GÜREL (TBB Yönetim Kurulu Üyesi)- Efendim, biz ayrılıyor, ama Türkiye Barolar Birliği Çevre Komisyonumuz buradalar. Toplantıyı onlar izleyecekler, buradan çıkacak sonuçları yazılı hale dönüştüreceğiz ve ilgili yerlere ulaştıracağız. Hepinize İkinci Oturum için başarılar diliyorum, Allahısmarladık. (Alkışlar)

AHMET
GÜREL
KONUŞMASI

SUNUCU- Değerli katılımcılar, sempozyumumuzun İkinci Oturumuna Başkanlık etmek üzere Kütahya Barosu Başkanı Sayın Avukat Mehmet Sabit Özdoğlar'ı ve sunumlarını yapmak üzere Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Avukat Gökhan Candoğan'ı, İstanbul Teknik Üniversitesi Metalürji ve Malzeme Mühendisliği Öğretim Üyesi Prof. Dr. İsmail Duman'ı ve Jeoloji Yüksek Mühendisi Sayın Tahir Öngür'ü davet ediyorum. (Alkışlar)

MEHMET SABİT ÖZDOĞLAR (Oturum Başkanı)- Değerli misafirler, hepimizin heyecanla izlediği üzere Birinci Oturumda değerli hocamızı, değerli ağabeylerimizi izledik. Neler anlattıklarını şöyle bir toparlamak istersem. Özetle, bor madeninin ülkenin önemli bir kaynağı olduğu ve bu kaynağı özelleştirmek suretiyle yabancılara peşkeş çekilmesinin uygun olmadığı, bu kaynağın, bu madenin ülkemiz insanları tarafından değerlendirilmesinin daha uygun olacağı yönünde Birinci Oturumda uzman olan ağabeylerimiz, arkadaşlarımız görüş beyan ettiler. Biz de bu görüşlere katılıyoruz; çünkü özelleştirilmesiyle birlikte Türkiye'mizin bor madeniyle ilgili önemli kayıplara uğrayacağı kanısındayız. Zaten katılımcı ağabeyimiz Muammer beyin belirttiği gibi, Türkiye'de bor madeninden

MEHMET SABİT
ÖZDOĞLAR'IN
KONUŞMASI

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MEHMET SABİT
ÖZDOĞLAR'IN
KONUŞMASI

çok az şekilde istifade edildiği, yani yüzde 3 civarında kullanıldığı, oysa başka ülkelerde yüzde 64'e varan oranlarda bor madeninden faydalanmak suretiyle üretim yapıldığını açıkça ifade ettiler.

Ben sizleri fazla sıkmadan İkinci Oturumda konuşma yapacak arkadaşlara söz vermek istiyorum. Bakalım onlar, önceki konuşmacılarımıza ilaveten ne gibi katkılarda bulunacaklar; dinleyeceğiz. Ben, sözü Tahir Öngür'e bırakmak istiyorum; buyurun Tahir bey. (Alkışlar)

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

TAHİR ÖNGÜR (Jeoloji Yüksek Mühendisi)- Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Bilim insanı değilim, jeoloji mühendisiyim, öyle bir unvanla çıkınca korkarım beklenti yüksek oluyor. Tekrar tekrar vurgulanan bu zenginliğimiz konusunda ülkemizde nelerde, nasıl, hangi mineraller var, ne özellikleri var, onlar bizim için ne kadar değerli; ayrıntıya gireyim. Ama izin verirseniz bugün terslik yapmak istiyorum. Her zaman yapıyorum ya, bugün olaya tersinden gireyim.

Son söyleyeceğimi baştan söylüyorum, statükoya karşıyım. Özelleştirilsin ya da özelleştirilmesin bor kaynaklarımızın işlenmesi, pazarlanması, keşke işlenmesi konusundaki uluslararası içine girdiğimiz, gırtlığımıza kadar battığımız uluslararası ilişkilerin mutlaka aşılması gerektiğini düşünüyorum. Özelleştirilirse ya da taşeronlaştırılırsa sayısız sakıncaları var. Resmin önemli bir bölümü kuşkusuz o; ama bugünkü tarzıyla da Boraks Limited'in, Rio Tinto'nun çok güçlü görünen, çok parlak grafiklerle böbürlenen sıradan bir hizmetçisi olduğumuzu düşünüyorum. Bugün onları anlatmaya çalışacağım kendi düşünceme göre.

Genel Müdür, Bakan, iki yıldır Eti Maden'in çok büyük bir ulusal güç olduğunu, en büyük kârları elde ettiğini, 2010 yılında 1,2 milyon ton bor kimyasalları ve eşleri ürün ve 1,8 milyon ton konsantre bor üretimi programlamalarına karşın daha fazlasını yaptıklarını, bunun giderek artacağını, 2023'te neler

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

olacağını bize anlatıyorlardı. Grafiklere bakıldığında da işler işi gidiyor. Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün yıllar itibariyle kâr/zarar durumu 1994'ten sonra biraz artmış, arada bir azalmış, ama şimdi tam anlamıyla dikilmiş gitmiş. 2012'de bir düşüş var dünya pazarının talep düşüşüne bağlı olarak, ama 2013'te çok daha fazlası hedefleniyor; ne güzel.

Hazineye büyük bir temettü ödenmeye başlanmış 1996'dan itibaren ve bu inanılmaz bir hızla yükseliyor. Böyle giderse ne olacak? Hazine de şımaracak diye bakar insan. Bor gerçekten Türkiye'yi kurtarıyor mu, yani hep o nedenle, o sayede kurtulacağımızı düşünüyorduk, böyle gidersek kurtulmak üzereyiz.

Şirketin net satışları, mamuller ve brüt kârları da artmış, 2012'deki küçük bir düşüş yine dünya konjonktürüne bağlı. Daha güzeli bunlar konsantre, yani ocaktan çıkardığınızı biraz zenginleştirerek, herhangi bir işlemde geçirmeden tenörünü artırarak elde ettiğiniz bu kırmızıların oranı sattıklarımızın arasında azalıyor. Biz çok ham satmıyoruz artık, rafine bor ürünlerini daha çok satmaya başlıyoruz; sattıklarımızın neredeyse yüzde 90'ına ulaşmış. Bunlara sevinmemek elde de değil. Bir günde de olmamış kuşkusuz; sayısız yönetici, sayısız siyasi iktidar, ama herhalde sayısız mühendis ve çalışanın emeğiyle biz Amerika'nın peşinden gelmişiz o kırmızılarla yatay giderken biz tırmanmışız tırmanmışız tırmanmışız 2000'lerde onu yakalamış geçmişiz.

Eti Maden'in 2010 yılı toplam satış gelirlerinin yaklaşık yüzde 97'si yurtdışı satış gelirlerinden oluşuyor. Yani demek ki yeraltı kaynağınızı çıkarıp ham diye satabilirsiniz, sonraki uç ürünlerin fiyatının, değerinin nasıl arttığını göz önüne alınca, ham olarak sattığınız an bayağı gelir oluyor. Ama dünyada, Kaliforniya'da, İngiltere'deki Badiw Castle Üniversitesinde, birkaç yerde daha bilim insanlarının yaptığı ve çok dillenmiş, ülkemizde de bayağı paylaşılmış olan birtakım istatistikler şunu gösteriyor: Yeraltı kaynaklarını ham olarak çıkarıp yurtdışına satan ülkeler hiçbir zaman onmuyorlar. Sayısız istatistiklere göre insani gelişme indusu var. O listenin tabanında

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

kiler hep doğal kaynaklarını ham olarak yurtdışına satanlar, doğal kaynaklarını ham olarak satışımızın dış geliriniz içindeki oranı arttıkça iç savaş riski artıyor. Eğitim oranı düşüyor, yaşama süresi kısalıyor. İstatistikler veriyor, tabii ki ondan olmuyor, ama o ülkenin ekonomisi doğal kaynaklarını satmakla ayağa kalkamıyor. Dışsatımında doğal kaynak geliri fazla olan ülkelerin gerçek tasarruf oranları denilen bir orana vurduğunuz zaman sürekli olarak düşüyorlar. Uluslararası ekonomik krizlere karşı dayanma güçleri azalıyor.

Ondan ötürü bunda bir iş var. Biz dünya kadar para kazanmışız ham olarak sattığımız için. Satılan şeyler bakıyorsunuz, Eti Maden'in konsantre bor ürünleri var, öğütülmüş şu bu, bu tarafta da rafine bor ürünleri de uç ürünler değil, borik asit, bor oksit, etibor 48, boraks penta hidrat filan hocam bunların çok ciddi bir şekilde ayrıntısına girecek, belki bazı yanlışlarını da düzeltecek. Bu çerçevede bor ihracatında konsantre ürünlerin payı azalmış, bor kimyasalları ve eşdeğer ürünlerin payı da artmış. 2002 yılında yüzde 65 bor kimyasalları ve eşdeğeri ürün yüzdesi 35 konsantre olan satış kompozisyonu şu anda yüzde 95 bor kimyasalı, yüzde 5 konsantreye dönüşmüş. Biraz olumlu bir gelişme var, tabii değerler de arttığı için dışsatım gelirlerimiz artıyor. Kârlar artmış, temettüleri de tırmanmış.

İşler iyi gidiyor gibi, bor bizi kurtaracak mı? Bence zor görünüyor. Çünkü hani o bizim en büyük rakibimiz Boraks Limited'te doğrudan üretilen, başka ülkelerde üretilen rezervleri azalmış, gelmiş Sırbistan'da yeni rezervler edinmek durumunda olan Rio Tinto'yla biz çok yakın kan kardeşimiz var. Bir kartelin içinde birlikte paylaşıyoruz dünya pazarına sunulan bor fiyatlarını. Avrupa Bor Üreticileri Birliği diye bir kartel var, önce 4 şirket tarafından kurulmuş; biri Rio Tinto, biri Borax ve biri de onların İtalya'daki küçük şirketleri Larderello, bir de bizim Eti Maden. Gitmişiz, biz pazarda onlarla bir kartel oluşturmuşuz. Her yıl pazara sürülecek olan ham ve rafine ürünlerin fiyatları orada belirleniyor. O kartel ayakta hâlâ. Fiyatlar yüksek tutuluyor. Sözü edildi ya, hocam da

sözünü etti, “20 dolara mal ettiğinizi ortalama 200 dolara satıyorsunuz” Birazdan göreceğiz, en azından 8-10 kat maliyetinizin üzerinde bir şeyi satabiliyorsunuz. Dünya aptal mı? Kapitalist düzen bu kadar akıldışı bir şeye razı mı? Bunu satın alanlar Eskişehir’in kenar mahallelerinde oturan sıradan tüketiciler değil. Bunu satın alanlar, sözü edildiği gibi yaklaşık 70-80 milyar dolarlık yıllık bir çevirisi olan sanayicilerdir, bor tükettikleri için onları ayırdığımız zaman. Fiyatlar buna rağmen yüksek tutulabilmiş, ama bu nedenle de birçok tüketim alanında bor yerine geçen başka bileşenler onun yerini almaya başlamış. Böyle olsa da, fiyatların düşmesi bir şekilde engellenmeye çalışılıyor ve bunun bir nedeni var. O zaman bu yükselişin bir sınırı olmalıdır. O fiyatlar hep böyle artacak mı ya da hep bu yükseklikte duracak mı? Açıkça sınıra dayandık, dayanacağız. Kamunun elinde de kalsa, taşerona da işletilse, Anayasa filan da çiğnense -her gün olduğu gibi- bor yataklarımız özelleştirilse ve buradaki araçları vasıtasıyla ya da Rio Tinto’nun eskiden olduğu gibi doğrudan doğruya kendisi gelse, bunlara el koysa. Sınıra dayandık, dünya bor pazarı büyümüyor, yerine geçen saf sturtlar, yerine kullanılan başka girdiler söz konusu oluyor. Bu yükseliş hızıyla rezervin yüzde 72’sine ve pazarın yüzde 50’sine eriştik, ama buraya kadar. Fiyatların artması da artık olanaksız, artırdığımız zaman çok daha hızlı bir şekilde başka girdiler kullanılacaktır. Teknoloji bordan bu kadar şey üretiyor, bor hidrür üretiyor, hidrojeni tutuyorsunuz da arabalarda yakıt olarak kullanabiliyorsunuz o sayede. İki kaşık bor hidrür koyacaksınız, durmadan hidrojen üretecek ve yakacak, hep o arabada kalacak. Tabii belli bir zaman sonra yenilemek gerekebilir. Ondan biz umut besliyoruz, ama onun fiyatını ne kadar yüksek tutarsak, o teknolojinin de -hocam onu rakamlarla çok güzel bir şekilde söyleyecek- gelişmesinin önüne geçiyoruz. Fiyatların artması da olanaksız bu nedenle, buraya kadar, her şey burada.

İyi de bu tıkanma herkes için geçerli değil mi? Hayır, teknolojik ürünler üretirseniz tıkanmazsınız. Fiber yapıyor musunuz bordan ya da bor hidrürü kendiniz üretiyor musunuz? Bo-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

run uzay sanayinde kullanıldığı hep söyleniliyor, boru güçlü, önemli, vazgeçilmez bir şey olarak benimsetmenin aracı olarak bir kavram var ortalıkta dolaşan. Uzay sanayinde de kullanılıyor, her şeyde kullanılıyor; 500 yerde kullanılıyor; onları yapıyor muyuz, yapmıyor muyuz?

Bugün bizim sattığımız aşağı yukarı 1 ton rafine bordan -yanılıyor olabilirim, ama hocam onu da düzeltir- 1 kiloyu geçmiyor ürettiğiniz bor hidrür ve fiyatı 1 000 katı artıyor, kuşkusuz 1 000 kattan fazla artıyor. Bu teknolojik ürünleri üretirseniz tıkanmazsınız. Önceden de ham bor ya da ara ürün satanlar değil, azıcık boru ileri teknolojiyle çok değerli kılan kazanıyordu; şimdi de öyle, yakın ve uzak gelecekte de hiç kuşkunuz olmasın böyle olacaktır.

Ülkemizde çok ilginç son birkaç 10 yıldır kamulaştırılıp yeniden özelleştirilmemiş biricik alan budur; nasıl kalabilmiş? İlk olarak Cemalettin bey sözünü etmişti, arabada, berberde, markette, bakkalda “Yahu, bor madenleri özelleştiriliyormuş, bunun sonu ne olacak?” diye soran yok, kamuoyu bunun önünde bir direniş odağı değil şu anda, kanıksadı. Hani “padişahım, yeniden zam yaptık, zam yaptık bir şey olmadı, sonunda gülmeye başladılar” denilince, padişah “Aman kafayı yemişler, hemen zammı geri alın” denildiği noktaya daha gelmedik. Ülkemizde her şey çığneniyor, her şey satılık, her şey satılıyor, borun satılmamış olmasının altında yatan neden, zaten satılmış olmasıdır. Eti Maden, Avrupa’daki dünya bor fiyatlarını kesin kesin belirleyen kartelin içinde Rio Tinto’yla, Borax’la kan kardeşi, küreselleşme ve liberalleşme rüzgârlarından da yıkılmış tek kale gibi görünüyor. Pek çok liberalin de borun kamu eliyle çıkarılıp pazarlanmasını savunması dikkati çekiyor bu sektörde. Yıllardır çoğumuz borç sarmalımızdan çıkış için bir umut, kimimiz de sınırlı da dış kaynak getirici olarak bu sektörü geliştirmeyi umduk. Bu yolda bir de Bor ve Bor Ürünleri Araştırma Enstitüsü kurduk; çok ilginç, birazdan ona da değineceğim.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

Dünyanın en büyük bor tuzu yatakları ülkemizde. Evet, dünya tüketiminin yüzde 71'ini Eti Holding ve Boraks Limited karşılıyor. Ülkemizdeki yataklar dünyanın gereksinimini bugünkü tüketim hızıyla 600 yıldan uzun bir süre karşılayabilecek bir düzeydedir. Neredeyse tek rakibimiz olan Borax ise ancak 60 yıllık rezerve sahipti 5 yıl önce, şimdi azaldı. Dünyada bor fiyatları makul bir düzeye düşecek olsa, 60 yıl sürdürmeyecek. Maliyetleri yüksek olduğu için 12 yılda hemen ocağını kapatmak zorunda kalacak Kaliforniya'daki Borax ocağını. Ülkemizdeki yataklar hemen bütün ekonomik bor tuzu mineralleri açısından zengin, her türlü çeşitlilik de var, yataklar sığda, üzerindeki örtüyü az bir şey, 5-10 m kaldırılıyorsa, açık ocak işletmesine elverişli ve ulaşımı kolay yerlerde; deniz kıyılarına yakın, limanlara yakın. Dünya pazarının büyük bölümüne taşıma kolaylığı ülkemizden yana. Güney Amerika'daki yataklar küçük, 4 000 m'den yüksek, Ant Dağları'nın tepelerindedir. Borax'ın yatağıysa açık işletmeyle işleniyor, ama ocak derinliği 750 m'ye ulaşmış durumda, hatta şimdi daha da artmış durumdadır. Bu koşullarda bor tuzları açısından önü açık olan tek ülke Türkiye, en büyük kaynakların sahibi ve hemen hemen tek rakibi Rio Tinto, Borax Ltd. Borax'ın Amerika Kaliforniya'daki yatağa Boron'da daha 5 yıl önce 750 m derinliğe ulaşılmıştı. Yatak dalımlı olduğu için de, işletme sürdürükçe daha da derinleşecektir. 1 ton bor tuzu çıkarmak için 363 ton kaya kazılıyor ve dışarıya taşınmıyor, 750 m yol boyunca tırmanıp taşınıyor. Yüzde 5 eğimli olsa bile ocak içinde 15 km yol gidip ocak dışına çıkarılabiliyor. Çöldeki bu ocaktan çıkarılan 1 ton bor tuzunun rafinerisi için 2,5 ton su kullanılmak zorundadır çölde. Bu konuda da güçlükleri vardır Borax'ın. Bunu biraz azalttığı için sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunduğunu iddia ediyor web sayfasında. Ocak işletmesini biraz daha optimize etmek düşüncesiyle kazı şevlerini dikleştirince ocağın kuzey aynasında dev bir heyelan oluşmuş, ocağa 32 milyon heyelan gerci gelmiş; bunu da kazıp taşınması gerekiyor. O yüzden şevleri kolaylaştırın diye dikleştiremeyecektir. Ayrıca döküm alanında da başka sorunları var.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

Borax ve Rio Tinto bu nedenle dünya çapında bir programla maliyetlerini yüzde 24 oranında düşürmeye çalışıyordu. Ocak kapatıldığında ortaya çıkacak olan iyileştirme maloluşu da korkutucu. Rio Tinto Başkanı Dr. Sir Robert Wilson “Yalnızca Amerika’daki maden işletmelerinin kapanış mal oluşlarının 35 milyar dolar tutacağını, bunu şirketlerin bütünüyle karşılayamayacağını, halkın parasından devletin ödemesinin yerinde olacağını” söylemiştir. Bu koşullar Borax’ı kısa erimli, Türkiye’de ne kadar fazla yatırım yapmadan ve ne kazanabilirse o kadar yüksek kazanmayı hedefleyen bir stratejiye götürmüştür. En önemli aracı da satış fiyatlarını yüksek tutmak olarak ortaya çıkmıştır. Rezervinin kalanını en yüksek kâr marjıyla tüketmek, en akılcı yaklaşım. Bu arada pazarın yüksek fiyatlarıyla zorlanmasından ötürü kullanım alanlarında bor türevlerinin yerine başka maddelerin geçmesi, ikamesi sakıncası Borax’ı fazla düşündürmüyor, çünkü onun politikası kısa erimlidir. Yani 60 yılı bulmayacak zaten, 15-20 yıl sonra başka ülkelerde işletmeye geçmek zorunda kalacaktır. Borax bu nedenlerle olsa gerek pazara 15 yıldır da yeni bir ürün sunmuyor.

Türkiye’ninse borun pazar payını ikame ürünlerine kaptırmadan çok uzun süre satabilmesi gereklidir. Ham dış satıyorsanız ve bu kadar para kazandığınıza seviniyorsanız, onun için bile bu gerekli. Bu konuda hassas olmak zorunda, çünkü dünyada rafine bor ürünleri için yeni yatırımlar yapan tek ülke Türkiye’dir. Hem rezervleri, hem kaynak türleri açısından en zengin ülke olan ve rafine bor ürünleri için teknoloji geliştirip önemli yatırımlar yapan bir ülke olarak Türkiye’nin çıkarı, dünya borç pazarının duraylığı, stabilitesi ve sürekliliğinin korunmasında. Bu konumu nedeniyle Türkiye’nin dünya bor pazarının Borax’ın güdümünden çıkarılması için bir şeyler yapması gerekiyordu; hiçbir şey yapmadı.

Ülkemiz bor tuzu yataklarının kamu eliyle işletme kararının alınmasından bu yana daha önce 30 dolar olan satış fiyatının 200 doların üzerine çıkarılmasından küçük bir yarar görmüş, 2006 yılında 350 milyon dolar bor ürünü satışı yapabilmişiz,

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

2011’de 800 milyon doları geçmiştiz, bor ürünlerimizin yüzde 97’si yurtdışına satılıyor. Ülkemizde satılabilir bor ilk ürünün mal oluşu 20 dolar dolayındaydı 5 yıl önce, Borax’ın maliyeti ise 60 dolardı, ama yine de dünya bor pazarının yüzde 35 kadarını Borax denetleyebiliyor uluslararası gücüyle.

Dünya bor pazarının miktar olarak ne kadar paylaşıldığını biliyoruz, ama değer olarak yüzde kaç Eti Maden’e kalıyor, yüzde kaç Borax’ın elinde kalıyor; onu pek bilmiyoruz. Hep böyle sürebilecek mi? Bor ürünlerinin uzun erimde ikamesi sakıncası gündemde. Bor tüketin sanayiler onun yerine başka bir şeyler kullanmak çabasında. Borun bugünkü tüketiminin yüzde 19’unu deterjan sanayinde perboratlar tutuyor. Şimdi onların yerine daha ucuz ve çevre açısından yeğlenen perkarbonatlara geçiliyor. Trona bazlı deterjanlar pazara girmiş durumda bugünden itibaren. Borun yüzde 11’inin tüketildiği seramik sektöründe fosfat gibi başka cam yapıcı bileşenler de kullanılmaya başlandı. Tüketiminin yüzde 31’inin yapıldığı fiberglas sanayinde ise borun yerini uzun zincirli karbon bileşikleri ya da plastikler alabilecek, belki de almaya başlamıştır.

Ülkemizin dünyada bor tüketiminin azalması değil, artmasında çıkarları vardır. Çünkü bugün birkaç kez söylenildi, belli bir dönem sonra dünyada bor rezervi, yatakları olan tek ülke olacağız. O zaman pazarın sıfıra inmesi ya da iyice küçülmüş olması bizim bugünden razı olabileceğimiz bir şey değildir.

Taşıtlarda hidrojen taşıyıcı olarak borun kullanılmasıysa, tüketimde önemli bir artış getirmeyecektir, kaşık kaşık kullanılacaktır. Taşıyıcı olarak yeniden ve yeniden kullanılacak konulduğu yerde. Bor tüketimi ondan ötürü büyük ölçüde artmayacak. O teknolojiyi üretenler olağanüstü kazançlar elde edeceklerdir. Ama bu teknoloji büyük getiriler sağlayacak ve geliştiren ve satana önemli kazançlar sağlayacaktır.

Bora stratejik bir önem yükleyen zırhlarda ya da roketlerde kullanımının tüketimdeki payının çok küçük kalacağı da açıktır. Boru Türkiye Sovyetler Birliğine satana kadar bor stra-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

tejik bir hammadde değildi. O olduğu zaman -hocam ayrıntısına yine değinecektir- bir gemiye el konuldu, durduruldu ve Amerika'nın baskısıyla bor Türkiye'de artık stratejik maden olarak bilinmeye başlandı. Nasıl bir stratejik maden bu? Bütün dünyaya, her yere satıyoruz ve satıyoruz diye de övünüyoruz.

Bu koşullarda bile dünya bor tuzu ve rafine bor pazarı küçüktür. Yıllık tutarı 1,5-3 milyar dolar arasında. Ülkemizin bundan aldığı payı 800-900 milyon dolara çıktı, ama arada azaldı, şu anda 500 milyon doların biraz üzerindedir. Bunca zenginlik ve bunca çabaya karşı ülkemizin kazancı önemsenmeyecek gibi değil. Borax Limited'i yok etsek, bütün dünya bor pazarını ele geçiresek bile, açıkça bugünkü pazar koşulları da sürse borla kurtulamayacağız. Biz onun çok daha fazlasını dışarıdan aldığımız petrole ve doğalgaza veriyoruz çünkü. Ya hele bunca yatırım ve çabadan sonra bor türevleri pazarı gerçekçi fiyatlara inecek şekilde rasyonelleşirse, bu kadarcık kazancımız bile azalmaya adaydır.

Bizce Brüksel'de kurulu Avrupa Boraks Birliğinin aralarında küçük üreticileri almayan birkaç üyesinden biri olarak başlangıçta Eti Mine'ye, orada kurduğumuz bir yan şirketle, şimdi ise Eti Maden olarak her yıl Borax ve Laldorelle ile birlikte fiyatları belirliyor, onların biraz daha yaşaması ve son dönemlerini kârlı geçirmeleri için alternatif maddelerle yarışamayacak ve borun yerini ikame ürünlerin almasına neden olacak politikalara katılıyoruz. Rio Tinto işbirlikçiliği yaparak kamu eliyle kendi geleceğimizi karartıyoruz. Yarın Borax pazardan çekilirken fiyatlar hızla düşünce biz de baş aşağı gideceğiz ve işe yaramaz hammadde zenginliklerimizle başbaşa kalacağız. Oysa dünya ekonomisinin birkaç trilyon dolarlık endüstriyel üretiminde bor ürünlerinin de kullanıldığı ve bu alanda bor uç ürünlerinin yaklaşık 50-60 milyar dolarlık bir yerinin olduğu açıklamaları, buradan bir şeylik kazanılacaksa, teknoloji geliştirerek bor kullanan endüstrilere yatırım yaparak olabileceğini gösteriyor. İşte bundan ötürü, bor uç ürünleriyle ilgili teknoloji geliştirmek, bunun için de bilimsel araştırmalar yapmak yaşımsal bir önem taşıyor.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

Kısacası bor konusunda ülkemizin kaynak ya da çıkarma, jeoloji ya da madencilik konularında darboğazı yok. Bor ön ürünleri konusunda teknoloji ve yatırım konusunda da önemli bir yol gidilmiştir epeyce. Ama yine belli ki, dünya bor pazarına çıkarken en büyük rakibimizin güdümünde kalmışız, onun koyduğu kurallara uymuşuz, sözde kamu kuruluşumuz açık Borax ve Rio Tinto'nun işbirlikçisi gibi davranmış, bor pazarı Rio Tinto'nun istediği gibi şekillenmiştir. Biz de birkaç yüz milyon dolara oyalanmışız.

Pazarda Borax'ı yıkacak olan haklarımız varken gittikçe de daha güçlenmişken, bunu kullanmamışız, rafine üründe geri kalmışız, uç ürünlerde yokuz. Bununla bile yetinilmiyor, şimdi her şey daha kolaylaştı. Rio Tinto ya da BHB Bliton'a kaynakları da taşımaya çalışıyoruz. Ne kamu, ne de özel kesim bu konuda hemen hiçbir şey yapmamış, yapamamışlardır. İşte bu noktada büyük müjdelerle yıllardır sözü edilen Bor Araştırma Enstitüsü kuruldu. Borun olduğu yerde Eskişehir veya Balıkesir'de değil, Ankara'da kuruldu. Üniversitelerimizde bu konuda yaklaşık 20-25 yıldır çeşitli araştırmalar sürdürülüyor. Bunlar dağınık ve destek görmeden yapıldığı için, çok sonuç alıcı bir teknolojiye dönüş konusunda ilerleyemedi, ancak zengin bir uzman ve araştırmacı bilim insanları kadrosunun yetiştigi de açıktır; bunu kongrelerden çok iyi biliyoruz.

Etibank ve sonra Eti Holding içinde daha önce bir araştırma merkezi kurulmuş ve sonradan bu güçsüzleştirilmiş, kısmen de kapatılmıştır. AKP Hükümeti birkaç yıl önce Bor ve Ürünleri Araştırma Enstitüsü BOREN'i kurdu, ne sivil toplum örgütlerinin ve ne de üniversitelerin görüşü alınmadan. Belli ki Eti Holding'te hazırlanan ve Meclise gönderilen tasarı komisyonlarda hemen ve hızla görüşülüp yasalaştı. Enstitü kuruldu, kurulalı da bunu yazdığımda 5 yıl olmuştu, şimdi daha da çok oldu. Bu sürede tamamlanan projeler gururla açıklanıyor. Mesela, 5 yıl önce açıklanan projelerin adları: Klinker Üretiminde -çimento hammaddesi- Kolemanit Kullanımının Araştırılması ve Çimento Endüstrisinde Uygulanabilirliği. Bor Uygulaması-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

nın Doğu Anadolu Koşullarında Yetiştirilen Yonca, Buğday ve Sebzelerin Verimi Üzerine Etkisi. Etlik Piliç Karma Yemlerine Farklı Düzeylerde Bor İlavesinin Performans, Kemik Gelişimiyle Kalsiyum Metabolizması Üzerinde Etkilerinin Belirlenmesi. Trimetal Boraks Üretim Prosesinin Geliştirilmesi. Çinko Boraks Sentezi ve Yüksek Sıcaklıkta Pigment Olarak Kullanılabilirliği. BOREN Tarafından Üretilen Mikro Besleyici Nitelikli Bor Ürününün Tarımda Kullanım Olanakları. Toprakta ve Yaprakta Uygulanan Jür Borun Ekmeklik ve Makarnalık Buğday, Mısır ve Nohut Bitkilerinin Gelişimi Üzerinde Etkileri.” Arada çok ciddi projelerin olduğunu da biliyorum, onları göz ardı etmek için söylemiyorum, ama Bor Enstitüsünün birazdan sayısını da vereceğim gibi, bugüne kadar 152 proje yapılmış. Çok ciddi olmayan şeylerle de oldukça kaynak tükettiği belli. Ne denir? Biz bilmem ne kadar para harcayalım, borun piliçleri faydası, yonca yetiştirmede kullanılması ya da boyalara katılmasıyla oyalanırken dünyadaki bor pazarı aleyhimize gelişmelerini sürdürüyordu. Borax’ın mal satabilmesi için Eti Maden Genel Müdür Yardımcısı Recep Akgündüz’ün Başkanlığını yaptığı Avrupa Bor Üreticileri Birliği, üyeleri olan Borax’ın iki şirketi Eti Bor’un oluşturduğu kartel anlaşmasıyla ham borun fiyatlarını yüksek tutuyor. Böylece bizim maliyetimizin 6-7 katına -öyle sanıyorum, ama 10 katı neredeyse- ham bor satın alınırken, dünyada endüstride bor yerine başka hammaddeleri koymak yolunda büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Borun yerine geçirilen en önemli hammaddelerden olan sodanın -ki dünyanın en zengin sahiplerinden biriyiz- en büyük yataklarının olduğu ülkemizde de bu yatakları Rio Tinto ve Borax’ın sahibi zaten ele geçirmiştir damadının genel müdürü olduğu bir yerli şirketle birlikte. Onun önde yürümesi gerekli tabii.

Yakında o zamanki bakan, gülen yüzüyle o işletmenin açılışında da bize ne müjdelere verecektir kim bilir? BOREN kurulu ülkemizde bor ve özellikle bor ürünlerini pazarındaki yeri daha iyi değil, daha kötü bir konuma girdi. Yetmedi, araştırma yapması için kurduğunuz Bor Enstitüsü bir satış karteli olan EBA’ya üye oldu. Her yıl dünyadaki o bor fiyatlarını belirleyen

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

Rio Tinto, Borax ve bizim Larderello ve Eti Maden'in üyeleri olduğu şeyin yönetim kuruluna Bor Enstitüsü de girdi. Başkalarını President Mrs. Recep Akkündüz, Secretary General Dr. Roger Roon ve üyeleri. Ulusal Bor Araştırma Enstitüsünün web sayfasına girdiğimizde bunları görüyoruz.

Sanayileşmiş, sanayileşebilen bir ürün henüz yok. O kadar patentler alınmış filan, ama ülkemizin sanayisinde kullanılır hale gelen bir ürün yoktur. Sanayileşmeye hazır ürünler var, borlu çimento, sodyum bor hidrür, yakıt pili, trimetil borat, bor katkılı seramik, yanmaya dayanıklı ahşap yapı. Laboratuvar ölçeğinde üretilen bazı ürünler de var, ama henüz sanayileşen bir ürün yok Bor Enstitüsü kurulalı 8 yıldan fazla geçti.

Projelerle ilgili 52 yayın yapılmış, 126 proje tamamlanmış, 52 proje de sürüyor. Mesela, son tamamlanmış projelerden biri Bor Katkılı Perlit Karışımlarından Hafif Tuğla Üretimi. Biz borla dünya devi olarak herhalde hafif tuğlalar yaparak yola devam edeceğiz.

Çok ilginçtir, o fiyat politikalarından hep söz ettik ya, sarartılmış yere bakın, bu Amerika Birleşik Devletleri Başkanına bağlı Jeoloji Araştırma Dairesi USGS'in borla ilgili yayını. 2007'den 2011'e kadar 5 yıl boyunca ortalama limanda dışsattım fiyatlarının ortalaması hammaddenin. 302, 302, 339, 361 sonra yine 300 dolar; dünyada böylesine fiyat istikrarı olan ve serbest pazarda işlem gören bir madde biliyor musunuz? Ekmek fiyatları bile oynuyor, gramajıyla oynanıyor, ama sonunda fiyatı değişiyor. Ama bor fiyatları sağ olsun Akgündüz'ün de katıldığı yıllık toplantılarda belirlendiği için bu fiyat da böyle sabit gidiyor.

Biz, 210 bin tonluk toplam rezervin 60 bin tonuna sahipmişiz, Rusya 40 bin tonuna. Kendimizi inandırıyoruz, çok daha fazlasına sahip olduk. Çok daha fazlasıyla ilgili konuşuyor, ama USGS dünyanın her yerinde uydulardan, CIA'dan, her şeyden yararlanıp dünyanın her yerindeki bütün yeraltı kaynaklarının hareketlerini ve yeraltı kaynaklarının rezervlerini

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

TAHİR
ÖNGÜR
KONUŞMASI

ciddi bir şekilde takip eden, yayınlayan, bunlara en güvenererek oluşabileceğiniz bir web sayfası olan bir şey. Ama dünyadaki 2011'de her türden bor ürününün, 4 milyon 300 bin ton bor üretiminin 2 milyon 300 bin tonunu biz yapmışız. Bunlar önemli, bunlar USGS'in ifadeleridir.

Borun yerine başka maddelerin kullanılması deterjanda, enamelde, yalıtımda ve sabunlarda gündeme gelmiş. Sodyum karbonat boratın yerini almaya başlamış, çünkü daha düşük sıcaklıklarda hidrolize oluyormuş ve çevre olarak da önemli bir şeyi varmış. Enamellerde, seramikte, cam üretici birleşenlerde kullanılıyormuş, örneğin fosfatlar gibi. Yalıtımda aynı şekilde. Boraksın özellikle deterjan olarak kullanılmasını Rabin Rigas Lowrence gibi ev kadınları arasında da yaygın tepkiler var.

Bu önemli, Avrupa Birliğinin kurduğu bir komisyonun yaptığı çalışma. Boratlı cam sektörü neden daha az borat kullanılmaya başlamış? Tipik cam fibresi endüstrisinde Avrupa Birliğinde yüzde 3-yüzde 4 büyüme varmış genel üretimlerde. Pazar trendlerine göre de durumunu koruyacak gibiymiş, ama mesela yüzde 10 oranında bor₂ ve O₃ kullandıkları yerde yüzde 2,5-3 arası bir bor karşılığı bu ve bu oranı yüzde 5'e düşürmüşler. Saf yerine başka malzemeyi kullanma süreci hızlı bir şekilde gidiyor. Deterjanda daha da hızlı bir eğilim var. Borun pazarı pek büyümeyecek, ayakta kalabilmek için fiyatlar da düşürülecek, biz ne yapacağız belli değil. Hafifletilmiş borlu perlit tuğla ile mi, tarım toprağında ham bor kullanarak mı ayakta kalacağız, fiberimizi yaptık mı, bor hidrürü yapıyor muyuz, bu konuda en küçük bir girişimimiz var mı? Kuşku, taşıyıcılardan başka değişen bir şey yok bana sorarsanız.

Olumsuzluğumu hoş görün. (Alkışlar)

MEHMET SABİT
ÖZDOĞLAR'IN
KONUŞMASI

MEHMET SABİT ÖZDOĞLAR (Oturum Başkanı)- Tahir Öngür beye verdiği bilgilerden dolayı teşekkür ediyoruz. Efendim, Tahir hoca olayı farklı açılardan değerlendirdi biliyorsunuz. Sadece borun dünyadaki önemli bir rezervinin Türkiye'de olması yeterli değil, borun iyi şekilde kullanılması

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

ve üretimde önemli bir yer almasının da bu arada gerekli olduğu yönünde bir açıklama yaptı. Bakış açısı oldukça farklı. Tabii ki, boru üretmek yeterli değil, dünyanın önemli bor rezervine sahip olmak önemli değil, bu boru üretimde, ürettiğiniz mallarda önemli ölçüde kullanabilmek ülkemize gelir açısından da oldukça yarar sağlayacağı kanaatindeyiz.

MEHMET SABİT
ÖZDOĞLAR'IN
KONUŞMASI

MUAMMER ÖCAL (EtiBank Önceki Genel Müdürü)- Tahir beye çok teşekkür ediyorum. Gönül daha çok iyi gelişmeler ve onun çizdiği tabloya ulaşmak adına olmasını dilerdim. Ancak nereden başladık, nasıl geldik noktasını Tahir bey vurgulamadı.

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

Biz, 50'li yıllarda 20 bin tonluk fizibl olmayan Boraks Bandırma Tesisinin teknolojisini hiçbir yerden alamadık. Polonyalılar verdi, o da fizibl değildi. Ondan sonra rafine bor ürünlerine geçişte ben Genel Müdür olarak çadır kurdum Kırka'da, orada çalışan arkadaşlar hatırlarlar, müteahhidi de çağırdım yanıma. Hatta rakip firma Amerikan US Borax teslim etmediği şeyleri aldı, uçağın kokpitinden getirdi. Yani çizdiği tabloya gönülden keşke o noktalara gelsek diyorum.

Demişler ki, "sen niye doğru dürüst şey yapmıyorsun?" Öbürü de demiş ki "Yahu, mahallenin puştlarından fırsat kalmıyor ki kendime benzer bir evlat yetiştireyim" Yani şu anda da bütün buyurduklarınızın darboğazı işin ehil ellerde olmasından ileri geliyor. Ben size bu dediğiniz bütün notları tek tek sıralayayım ve bunu yapacağımı Enerji Bakanına da bizzat giderek, Meclis'te sıkıştırarak -eski elemanlarımdan biri milletvekili- ona "Bak, kamuoyuna çıkarım, senin ne kadar AKP'ye uymayan bir politikayı zaman içerisinde anlattığını izah ederim. Beni görüştür bakanla" dedim. Bakana dedim ki "Bakın, şu şu yollardan 56-60 milyar dolar olan nihai uç ürünlerde bu üretim artabilir" Bana "bunu nasıl yapacaksın?" diye sormadı, "bu imkânsız" dedi. Kusura bakmayın.

TAHİR ÖNGÜR- Siz şansınızı yitirmişsiniz hocam, onlara söylenilir mi böyle şeyler?

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MUAMMER
ÖCAL'IN
KONUŞMASI

MUAMMER ÖCAL (Etibank Önceki Genel Müdürü)- Ne olacak Allah'ını seversen Tahir beyefendi, bakan kim benim yanımda? ("Bravo" sesleri, alkışlar) Bakan, Kütahya'daki müteahhidin yanına iş bulabilmek için bana tavassutçu adam gönderen bir adam; kim oluyor yani? Kusura bakmayın. (Alkışlar)

MEHMET SABİT ÖZDOĞLAR (Oturum Başkanı)- Efendim, açıklamalarından dolayı Muammer beye de teşekkür ediyoruz.

Hemen vakit geçirmeksizin sözü Prof. Dr. İsmail Duman beye veriyorum; buyurun.

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Prof. Dr. İSMAİL DUMAN (İTÜ Metalürji ve Malzeme Mühendisliği Öğretim Üyesi)- Tahir beyle ne konuşacağını, benim de ne konuşacağımı daha önce hiç konuşmadık, ama kalp kalbe karşı galiba.

Pahalı uç ürün yapıp satmadan bor ihracatıyla bor tuzları rafine veya ham cevherini satmakla zengin olunmaz, para kazanılmaz. Ben madencilikten çok metalürjisiyle ve malzeme bilimiyle uğraştığım için konuyu böyle özetlemek istedim: Metalürjide ve Enerji Tekniğinde Bor.

Birazcık kimya yapacağım bu saatte yorgun kafaya cila gibi, ama çok sıkılmayacağım söz. Bor, üçüncü ana grup elementi, yani bir toprak metali, alüminyumun hemen üzerinde yer alıyor. Atom numarası 5, atom ağırlığı 10.81. Daha doğrusu B₁₀ atomları ve B₁₁ atomları var. İki izotopu var borun, birinin çekirdeğinde 10 nötron var, diğesinde 11 nötron var. 11 nötronlular daha fazla olduğu için ortalama atom ağırlığı 10.81'dir. B₁₀ izotopu özellikle nükleer santrallarda ve nükleer patlamalara karşı ya da radyasyona karşı, nötron radyasyonuna karşı en ince zırh malzemesidir. Çünkü üzerine gelen nötronu alıp çekirdeğine yamıyor, çünkü yer var. Parçalanmadan bunu yapıyor, kendisi radyasyon yaymaya başlamadan radyasyonu zırhlayabiliyor. Yani bilinen en iyi radyasyon zırhlayıcı malzeme değildir. Tabii bu izotopu ayırmak mesele; o teknoloji de henüz bizde yok.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Ham bor, metalik bor şöyle görünüyor: Ergime sıcaklığı çok yüksek, 2 300 dereceye kadar gidiyor, buharlaşma sıcaklığı 4 000'lere kadar gidiyor, son derece sert bir malzeme, elmadan sonra en sert doğal malzeme zaten. Yalnız çok da hafif, 2.3-2.4 arasında yoğunluğa sahip.

Metalik borun kimyasal reaksiyonlarını burada uzun uzun konuşmamıza gerek yok, nasıl üretiliyor bu bor diye kısaca özetlersek, bir klasik yöntemi var. Bildiğiniz magnezyum tozunu alıp bor oksit tozuyla karıştırıp ateşlediğiniz zaman 2 bor ve 3 magnezyum oksit oluşuyor. Ancak magnezyum oksit bu sistemin cürufudur, onun da önemli bir kısmı, yüzde 15'e kadar olan kısmı oluşan borun içinde kalıyor. Bu amorf bor üretim yöntemi. Bunun yüzde 85-95 olan safiyeti rafinasyon yoluyla artırılabilir, ama yine de amaca pek uygun değil. Çok özel amaçlar için yeterince temiz değildir bu yüzden.

İkinci yöntem, ileri teknoloji üretimi. Buhar fazından disosyasyon. Bor içeren çeşitli gazlar var, borun çok önemli gaz halinde bileşikleri var, yani oda sıcaklığında gaz olan bileşikleri var. Burada bor halojenürlerden söz edebiliriz, bor hidrürlerden söz edebiliriz. Bor hidrürlerin genel adı boranlar. Bu boranlar benzinden, jet benzininden veya doğada bilinen, bugüne kadar bulunmuş bütün hidrokarbonlardan daha yüksek bir enerjiyle yanmak özelliğine sahip. Halen roket yakıtı olarak kullanma denemeleri var boranlarla ilgili veya bor florür, bor triklorür gibi gazlar var. Bu gazların hidrojenle birleştirilmesi, klorür gazlarının hidrojenle yüksek sıcaklıkta bir yüzey üzerinde birleştirilmesi durumunda çok saf bor ortaya çıkabiliyor. İşte o ürünlerden biri az önce sözü edilen bor fiberleridir.

Karanlıkta çekilmiş bir fotoğrafı bu, camların içinde ışıl ışıl yanan volfram iplikler var, bu volfram ipliklerin üstünde bor biriktiriyor ve altta makaralara sarılıyor. Bor fiberinin ne işe yaradığını daha detaylı olarak ilerleyen zamanda anlatacağım.

Bir de borlu seramikler var, bunlara ileri teknoloji seramikleri deniliyor. Bor nitrürler ve bor karbürler, yani borun azotla

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAIL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

ve karbonla birleştirilmiş, alaşım yapılmış halidir. Oksijensiz seramikler diye de tanımlanır bunlar.

Bor nitrürün özellikleri yüksek termal iletkenlik, düşük termal genleşme, dolayısıyla çok iyi termal şok direnci, yüksek elektrik direnci var, mikro dalga geçirir, toksik değil, talaşlı imalata uygun, yanı torna, tesfiye, planya, freze işleri yapılabiliyor bu seramiğe. Büyük ölçüde kimyasal olarak inert yüksek bir yüzey gerilimi var. Bu nedenle ne cüruf lar tarafından, ne de sıvı metaller tarafından ıslatılamıyor. Sıvı metale batırıp çıkarttığınızda ördek derisi gibi tekrar kupkuru çıkıyor, üzerinde hiçbir damla yapışması olmuyor. Tabii bunun teknoloji de çok büyük önemi vardır. Başlıca kullanım alanları o kadar çok var ki, bunların hepsini okursak sabahlarız.

Bor nitrürün yoğunluğu çok düşük, rengi gri, ergime sıcaklığı da 3 000 derece. Nasıl üretilecek? 900 derecede saf sıvı bor oksit, yani susuz borik asit içinden azot gazı geçirilerek elde edilebiliyor.

Bunun yanı sıra bor karbür, bu da borla karbonun birleşmiş hali. Bunlar ileri teknoloji malzemeleri. Bunun da yoğunluğu çok düşük. Siyah renkli, ergime sıcaklığı 2 450 derece, çekme dayanımı milimetrekare başına 15 newton. Bunu niye özel olarak söylüyorum, 1 425 dereceye geldiğinizde çekme dayanımı 162 newton/mm²'ye çıkıyor. Bütün metaller ısındıkça mukavemet kaybederler, bor karbür ısındıkça mukavemet kazanıyor. O yüzden de zırh malzemesidir, tank zırhı, ağır tank zırhı bu malzemedir, bor karbürden yapılır. Kurşun geçirmez yelekler bunun preslenip sinterlenmiş halinden yapılır. Bor karbür dışında berilyum borül de helikopter zırhı olarak kullanılıyor. Borun böyle pek akıl sır ermesi kolay olmayan özellikleri vardır.

Ne var ki, bütün mesele bunları üretebilmektedir. Bor ihraç etmek demek, aslında ileri teknolojiyi ihraç etmek demektir. Bor tuzlarının ihracatıyla bir yere kadar gelinip ondan sonra ne yapılacağına karar vermek gerekiyor.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Bir de metalin borül hali vardır. Bor hem metaldir, hem de değildir. Çünkü bor birçok bileşikleriyle metal gibi davranır, ama sulu ortamdaki davranışıyla bir ametaldir. Üç değerlidir, ama üç değerli bor iyonu yoktur, yani bor 3 artı iyonu vermez. Sulu çözeltilerde oksijenle komplekslenmiş anyon oluşturur. Halbuki bütün metaller katyon oluşturur. Borun bu ters özelliği nedeniyle ametal de denilebiliyor, metal de denilebiliyor veya metalimsi deniliyor bor için.

Metal borüller borun ametal gibi metalin arkasına asılmış halidir. Mesela, ferrobor ya da demir borül. Demir borül yüzde 20 civarında bor içeriyor, gerisi demir, çok az silisyum, alüminyum, karbon gibi empritileri de var. Önemli olan bunu saf üretmektir. Ferrobor nerede kullanılır? Bunun içine niodyum kattığınız zaman inanılmaz kuvvetli mıknatıslar ortaya çıkıyor. Yani bildiğimiz mobilyalarda, oyuncaklarda tanıdığınız mıknatısların yüzlerce kat güçlüsü yapılıyor. Müthiş bir manyetik malzeme çıkıyor ortaya. Çok küçük ölçekli mıknatıslarla çok büyük kuvvetler üretebiliyorsunuz, manyetik kuvvetler yaratabiliyorsunuz.

Ferroborun bazı özellikleri arasında ergime sıcaklığı var, aşağıda da bağladığı bor sayısına göre cury noktaları, yani manyetik geçiş sıcaklıkları var. Ferrobor nükleer tesislerde paslanmaz çelik su borularının içine katılır. Binde 4, binde 5 mertebesinde bor içeren borular, içinden radyoaktif soğutma suyu geçtiği halde dışarı radyasyon yaymazlar. Ne var ki, burada kullanılan borun, bor₁₀ izotopundan yapılmış olması lazım. Ferroborun daha önce izotopu ayrılıp o şekilde sentezlenmesi lazım ve o şekilde o paslanmaz çelik boruların içine girmesi lazım.

Bir de ferrobor en iyi elektromanyetik geçirgenliğe sahip malzemedir. Bunun anlamı şudur: Hatırlarsınız, yaşı uygun olanlar bilirler, eskiden makaralı teypler yerinden kalkmazdı, gülle gibi olurdu. Çünkü böyle bir elektronik cihazın içinde farklı voltajlarla çalışan pek çok sayıda devre var. Yani devreleri besleyen güçler farklı transformatörlerden gelir, 12 volt,

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAIL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

36 volt, 50 volt, 45 volt gibi ya da 100 volt gibi. Yerine göre 220 volt ile çalışır alet, ama içerideki devrelerin hepsinin voltaj ihtiyacı değişiktir. Bu yüzden de bu eski elektronik cihazların içinde bildiğimiz bakır tel sarılı demir plakalardan yapılmış göbeği olan transformatörler kullanılırdı, ya da 110-220 volt değişimini yapmak için de, o küçücük, ama yerinden kalkmayan transformatörleri hazırlarsınız. Transformatör çekirdeği eskiden silisyumlu demir levhalardı, silisli saçlardan küçük veya büyük fark etmez kesilirdi. Şimdi kullanılan elektronik cihazlar tüy gibi, onların da içinde aynı transformatörlerden var, ama transformatör göbekleri silisyumlu sac değil, ferrobordan yapılmış incecik folyolardır, küçücük bir şeydir. Tanesi 15-20 gr'dır eskiden kg olan şeyin. Ferrobordur burada elektrik dönüşümünde elektromanyetik kayıpları, elektromanyetik geçirgenlik nedeniyle ortaya çıkan kayıpların yüzde 75-85'ini yok ediyor, yani dönüştürme kayıplarını azaltıyor.

Ne var ki, ne yazık ki, ferrobordun şeritleri en geniş 20 cm yapılabiliyor, daha fazla büyütülemedi. Bunun üzerinde 15 yıldır çalışılıyor. En son Romanya'da 20 cm yapabildiler. Mesela, 1,5 m eninde şeritler çekilebilse, mutfak folyosu gibi alüminyum folyo düşünün, tam ona benzer, yani hiçbir farkı yoktur. Aynen öyle bir folyo gibi, ama 1.5 m endeki alüminyum çekilebiliyor. O da çekilebilse dünyada şu anda kurulu gücün yaklaşık yüzde 80'i beyhude hale gelecektir. Çünkü iletim ve dönüştürme kayıpları bu silisli saçlarla yapılmakta hâlâ, çünkü eksiz olması gerekiyor. Yani 20 cm'lik şeritleri birbirine lazer kaynağıyla dikseniz bile, o işe yaramıyor, çünkü dağılım oluyor, homojen olması lazım. Kaynak noktaları saçılma sebep oluyor ve geçirgenliğini azaltıyor. Birkaç büyük santrali kapatıp kilit vurabilirsiniz. Çünkü dönüştürme kayıplarınızın ortadan kalkması demek, enerjinizin yüzde 30 oranında artması demektir. Yani evlere ulaşan enerjinin yüzde 30 durduğu yerde artması demektir; yeni tesis açmadan, yeni santral veya HES yapmadan. Çok önemli ve bunun üzerinde de deliller gibi çalışılıyor.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Borüller arasında titanyum diborül inanılmaz bir malzeme. Sinterlenmesi zor, yani presleyip pişirerek müknaş gibi sinter ürünü yapamıyorsunuz. Zirkonyum diborül de çok acayip bir malzemedir, büyük tersanelerde robot kaynakla kalın saçlar kesilir. Gemicilikte kullanılan 2 ila 8 cm arasında kalın sacları doğrayan robot kollar var, oksijenli robot kaynaklar. Düşünün, günde 24 saat ve 1 yıl boyunca hiç durmadan bir oksijenli kesme sistemi robot kola bağılı, önceden bilgisayarla verilmiş şaryo üzerinde gidiyor, geliyor, dönüyor, kesiyor ve durmadan, 1 dakika bile teneffüs yapmadan bunu 24 saat boyunca yapıyor. Çeliğı keserken o karşısındaki oluşan sıcaklık 2 000 derecenin üzerindedir, çünkü oksijende biliyorsunuz müthiş bir sıcaklık çıkıyor. O sıcaklığa olan mesafesi bu kaynak kafasının, kaynak şaromosunun o sıcaklığa olan mesafesi 15-2 cm'dir ve yıllar boyu, 1,5-2 yıl, bazen 3 yıl, 24 saat hiç durmadan çalışarak kullanma ömürleri var.

Bu kaynak başları zirkonyum diborüldür. Ergime sıcaklığına bakarsanız 3 040 derecedir. O sıcaklığa hiçbir zaman erişmiyorsunuz, ama bu da tavlanmıyor da, yumuşamıyor da, deformasyon de olmuyor; böyle bir malzemedir bu da.

Onun daha da beteri hafniyum diborül var. Hafniyum diborül de hem sıcağı, hem de sürtünmeye o kadar dayanıklı ki, inanılmaz. Su jetiyle kesme sistemlerini duydunuz veya göreniniz vardır. Koskoca mermer veya granit bloğı alıyorlar, 2000 atmosfer basınçla minicik bir delikten 50 mikronluk bir su şuası fışkırıyor. O su şuasının içinde de çok ince mikronize öğütölmüş kuvars kumu var. O küçücük partiköllerin ve su moleköllerin yüksek basınçla çarpması sonucunda çelikti, efendim herhangi bir metaldi, mermer, herhangi bir seramik parça, granit gibi aklınıza ne gelirse çıtır çıtır doğrayıyor. Yani hiçbir testerenin kesemeyeceğı hızda koskoca taş bloklarını kesmek mümkündür su jetiyle. 50 mikronluk su jeti, su şuası neyin içinden geçiyor? Bir nozulun, bir memenin içinden fışkırıyor. O memenin kendisi nasıl dayanıyor oradaki sürtünmeye? O su moleköllerinin ve öğütölmüş kumun yapacağı

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

yıpratmaya, sürtünmeye nasıl dayanıyor? O da hafniyum gibi, 103 gr ağırlığı, ¼ nozulun püskürtme memesinin ağırlığı 103 gr; çünkü tarttım. Fiyatı 2 400 Euro ve 2 400 liralık bor satmaya kalktığınız zaman burada kaç metreküp kazı yapmanız lazım? Yani ciddi şeyler, burada uç ürün dediklerimiz gerçekten çok ciddi şeylerdir.

Molibden borül, volfram borül var. Volfram borül de inanılmaz bir malzeme. Niodyum zaten yüksek güçlü mıknatısların imalinde kullanılıyor. 2 tane 25 kuruş ya da 50 kuruş büyüklüğünde ferrobör niodyum mıknatısını birbirine yaklaştırırsanız ve parmağınız arasında unutursanız, parmağınızın tırnağını ve ucundaki eti yakaladığı zaman koparıyor yapışırken. Ondan sonra da ayıramıyorsunuz zaten, ancak kaydırarak ayırıyorsunuz. Yani bunların 1 dm²lik yüzeyiyle otomobili şırak diye alıp kaldırmak mümkün. Bunlardan manyetik vinçler yapıyor. Bunları daha hızlı geçelim, bitecek gibi değil.

Burada bor tuzlarının da metalürjide doğrudan kullanımı var. Atık suların atımına kadar, cıva, kurşun, gümüş iyonlarını çöktürüp yakalar, su arıtımında da kullanılabilir sodyum bor hidrür ya da tel çekmelerde, elmas lokmaların aşınmaması için tel çekme haddelerinde bildiğimiz boraks kullanılır. Antifriz sularına katılır korozyonu önlemek için. Bakır, nikel gibi demir dışı metallerin kaplama banyolarında Ph değerinin, asitlik, baziklik değerinin oynamaması için tampon olarak kullanılır buffer çözeltisi.

Enerji hammaddesi olarak bor ve buna dayalı teknolojiler. Burada üç başlık var gördüğümüz gibi: Boranlar, hidrojen taşıyıcısı olarak bor, taşıt araçlarında yakıt olarak doğrudan bor.

İşe boranlardan başlayalım. Az önce diboran, pentaboran, dekaboran, bor hidrürler diye bahsetmiştim. Diboran renksiz, patlayıcı, çok zehirli ve termal stabilitesi düşük, raf ömrü tanımsız. Durduğu yerde bir anda patlayıveriyor, niye patladığını da kimse bilmiyor; öyle deli bir gaz bu. Bunun için daha yavaş reaksiyona giren pentaboran ve dekaboran roket yakıtı

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

olarak kullanılıyor, ama bu kullanımın bir medeli var. Roketi geri getirmek istiyorsanız ya da jet motorlu uçağı, tepkili motorlu uçağı geri getirmek istiyorsanız bir bütün halinde, bunu kullanırken dikkatli olacaksınız; çünkü bunun yanma ürünü bor oksittir. Bor oksit yüksek sıcaklıkta hangi metali bulursa onu içinde eritir. Zaten altın üretiminde de boraks kullanılması nedeniyle, altın ve gümüş dışındaki o başka metalleri çözüp bünyesine aldığı içindir, diğerlerinin hepsini tuzunun içine katar ergimiş durumdayken. Ama aynı şeyi jeto şişelerinin egzozlarına da yapıyor. O jet motorlarının, yani jeto şişesi dediğimiz tepki gazının püskürdüğü yerde bor oksit, sıvı bor oksit oluşmaya başlayınca uçağın gövdesine de sıçradığında delip geçiyor yahut da o jeto şişelerinin egzozlarını eritiyor. Ona karşılık da yine borlu bir başka seramik ürün kullanılmak durumundadır.

Dik olarak kullanım yeri U2 casus uçaklarıdır. Sovyetler Birliğinin bütün askeri tesislerinin fotoğraflarını çekmişlerdi. Daha sonra bir U2 Sovyetler tarafından fark edildi ve bir Mig 25'le onun peşine düşüp vurup düşürdüler, pilot da ölmüştü. Bir tane daha olayda pilot paraşütle atlamıştı. Onu sonra esir değişimi çerçevesinde filan geri verdiler.

Boranların üretiminde dikkatinizi çekebilecek bir husus, iki şirket boran ihalesine giriyor. Olin Matieson ve high energy full projesi bu. Buna da Gallery Chemical Cooperation giriyor. Bunlar gizli askeri dosyalar ve Zip Fuels projesi, Hermes projesi, X Files gibi 1957'lerde başlatılmış ve ancak 30 sene sonra 1987-1988 yıllarında ifşa edilmiş projelerdir. Yalnız bu ürünler oluşturulurken, diboran yakıtları oluşturulurken Arizona Çölü mekân olarak seçilmiş çok tehlikeli diye. Gerçekten de çok tehlikeli. Patlamalardan ve zehirlenmelerden 37 mühendis ve 160 işçinin öldüğüne dair raporlar var. Yaptıkları şeyin ne olduğunu da o zaman tam olarak bilmiyorlar. Bu diboranı bir kere soluyan 1 hafta içinde akciğer ödeminden ölüyor; böyle bir şey.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Şurada sodyum bor hidrür var, oluşma reaksiyonları var. Sodyum bor hidrür geleceğin otomobil yakıtı deniliyor. Sodyum bor hidrür nasıl bir yakıt? Bağımlı bileşiklerin kendileri yakıt değildir, borlu bileşikler enerji üreticisi değildir. Depoladıkları enerjiyi, daha doğrusu depoladıkları hidrojenin yanmasına izin vererek enerjiyi arz ederler. Ancak, bu olay sonucu sodyum bor hidrür 6-7 yıl öncesine kadar çok modaydı, şimdi amonyum bor hidrürle uğraşılıyor, içinde metadionu olmasın diye. Sodyum bor hidrür alkali karakterli çözücülerde hiç etkilenecek şekilde çözülüyor. Yani Ph derecesi 8-9-10-14 olan herhangi bir çözeltiye kalevi ortama girdikleri zaman hiçbir şey olmuyor. Ama suyla temas ederlerse, yanıcı hidrojen veriyor, bu hidrojen kendi kendine tutuşabiliyor. Asitli çözeltiye girerse, büyük bir hidratla çıkıyor hidrojen, çok ciddi bir patlamayla çıkıyor.

Bakın, sodyum bor hidrür iki molekül suyla birleşiyor, bir katalizör yüzeyinde sodyum borat ve 4 tane hidrojen, $4H_2$ molekülü çıkıyor. Bunun anlamı şu: Bünyesinde 4 atom var sodyum bor hidrürün, gördüğünüz gibi $NABH_4$ yani 4 tane hidrojen var. Ama üründe 8 tane $4H_2$ var. Demek ki, kendi bünyesinde 4 atom hidrojen taşıyor, ama suyla temas ettiği zaman hidrojenlerden de 4 adet atom alıyor. Dolayısıyla burada bir üreteçmiş gibi çalışıyor, taşıdığından 2 kat fazla hidrojeni serbest bırakıyor suda. Her şey iyi güzel, ama şöyle bir şey var: Biz bu atıktan ne yapacağız? Bu atık borlu atık; bor giriyor, bor çıkıyor; sodyum bor hidrür giriyor, sodyum metaborat çıkıyor. Bunu böyle bir kere yaktık, bu borlu atık ne olacak? Bütün dünya, bütün dünya derken bizim haricimizdeki dünyanın önemli bir kısmı bu atığı tekrar sodyum bor hidrüre çevirmenin maliyetini düşürmek peşindeler. Yani burada 8 tane hidrojen atomunun vereceği enerjinin para karşılığında ne kadar daha pahalıya gidecek. Yani bu reaksiyonu geri döndürmek elbette daha pahalı. Bu reaksiyon zaten isteyerek gidiyor. Onu zorla geri döndürdüğünüz zaman termodinamikte entropi kuralı vardır, dönüştürdükçe ceza ödersiniz. Hani enerji kaybolmaz, ama dönüştürülür. Bir kural daha var: Dönüştürdükçe ceza bileti kesilir; işte bu da odur. Bu sodyum metaborattan yeni sodyum

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

bor hidrür yapıp da kullanayım dersenez, karşınıza ciddi bir maliyet çıkıyor. Ama bu maliyet ödenebilir bir maliyet midir ve nasıl azaltılır?

Bunu 86 otomobil devi, her biri yılda 50 milyon dolar para atıyorlar bir çanağa araştırma için. Çünkü otomobillerde benzin deposu yerine 2 galonluk plastik bir kap olacak ve bu plastik kabın içinde oksit karakterli katalizör plakaları olacak. Böyle lamel lamel plakalar o çözeltinin içinde duracak. Çözelti alkali özellikli, çünkü durup dururken reaksiyon yapmasın diye. Alkali çözeltide hidrojeni serbest bıraktıracak oksitli katalizör yüzeyleri var, işte o plakalar ne kadar derine girerse, o kadar çok hidrojen çıkıyor. Plaka tam girdiği zaman bütün yüzeyinden hidrojen çıkıyor. Buna "hydrogen hamdiment" deniliyor, yani ihtiyaç kadar. Bunun anlamı nedir? Bu yakıt sistemini bir otomobile koyduğunuz zaman gaza bastığınızda plakaları daha fazla derine daldırıyorsunuz, hidrojen üretimini artırılıyorsunuz. Frene bastığınız zaman plakaları çözeltiden dışarı çıkartılıyorsunuz, yani hidrojen üretimini durduruyorsunuz. Bu hidrojen bir yakıt pili içinde elektriğe döndürülüyor. Egzoz yok, çünkü yakıt pili var. Yakıt pilinin içinde elektrik oluşuyor oksijenle hidrojen birleşirken. Havanın oksijeniyle birleştiriyor bu hidrojeni. Ondan sonra bu elektrik bir elektrik motorunu tahrik ediyor. Yani sizin yaptığınız şey aslında hidrojen çıkışını değiştirmektir gaz ve fren şeklinde. Bütün bunlar sadece hidrojenin miktarını belirliyorsunuz onunla, o miktarda ne kadar elektrik üreteceğini ve elektrik motorunu hangi turla ve hangi güçle çevireceğinizi söylüyor size. Bunu ne kadar ucuza geri döndürürseniz, bu teknolojinin dünyaya o kadar çok yayılma şansı vardır.

Bakın, bu 2001 yılında Detroit'teki Otomobil Fuarında sergilenen araç; Daimler Chrysler'in yaptığı bir araç. 5 yolcu ile 300 mil, yani bir kara milinin 1 654 m, yani 480 km gibi 500 km'ye yakın bir yol gitmiş. Ne kadar yakıtle dersenez, 7 litre sodyum bor hidrür çözeltisiyle.

Bu geri dönüştürme olmazsa sodyum bor hidrürün atık malzemesinden sodyum metaborattan geri döndüremezseniz,

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAIL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Türkiye'nin dünyaya 650 yıl yetebilecek olan boru bir sene-
de tüketir; bunun parası ödenmez. Ama yüzde 99.9 verimli
geri döndürülürse, bu da Türkiye'ye para kazandırmaz. Kaldı
ki, 86 otomotiv devinin 2000 yılından beri 50'şer milyon dol-
lar para atıyorlar ve "Millienium Salt" projesidir bunun adı.
Fuel sel, yani yakıt pilinden gelme, ama 2000 yılında yapıldı
ve yürütüldü. Bundan bir yıl sonra 2001'deki fuarda sergile-
nen otomobil 5 yolcuyla 510 mil gitti. Yani şaka değil, uğra-
şıyorlar. Amerika'da şu anda bu Millienium Salt çanağından
geçinen sosyoloji bölümü mü isterseniz, psikoloji bölümü mü
isterseniz, teknik üniversiteleri saymıyorum, kimya fakültele-
rini, metalürji, malzeme, maden, makine, elektrik gibi mühen-
dislik dallarını saymıyorum, sosyoloji ve psikoloji bölümlerine
de her yıl milyonlarca dolarlık proje veriliyor. Müşteri davra-
nışının tahliliyle ilgili, dağıtma-toplama sistemleri nasıl olacak
konusunda iktisat fakültelerine de bol bol proje gidiyor.

Türkiye bunun paydaşı değil, çünkü yılda oraya verecek 50
milyon dolarımız var. CERN'e de bir ara girdik, şimdi çıktık.
İsviçre'deki o hızlandırıcı, tanrı parçacığını aradıkları yer var
ya; ondan da çıktık.

Çok ilginç bir şey, İnternete şunu bulabilirsiniz: Taşıt araç-
larında doğrudan bor tuzu yakmışlar. Bor tuzunun fiyatı ne
kadar biliyor musunuz? Amorf bor tuzunun kilo fiyatı 400 dol-
ardan başlıyor. Yüzde 98 safiyette olanının kilosu 400-450 dol-
ardır. Yani böyle bir yakıtı alıp da otomobilde bor oksit haline
getirmek, bu da filtrenin üstünde tutulmuş bor oksitmiş, bu ta-
mamen geyik, dezenformasyon. Gerçekten hiç akıl mantık ere-
cek bir şey değil zaten, tamamen saçma bir şey; ama burada bir
wafer bulmuş elektronik devlerde kullanılan, onu da koymuş.
Sanki bir otomobil bor tuzuyla yürütülmüş de, onun egzozu
gibi, "yanan yakıtın egzozu bu" diye İnternette böyle bilgi ve-
riyorlar. Böyle dezenformasyonlar da çok var.

Bu arada bor ne yapıyor? Bor alaşımları, bor tuzları ve me-
talik bor kompleksleri ya kendi başlarına ileri teknoloji malze-
mesi bunlar ya da başka maddelere katılıp onları ileri teknoloji

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

malzemesi özelliğine kavuşturuyorlar; borun böyle bir özelliği var. Ortaya çıkan çeşitli malzemelerin ne işe yaradıklarını özetlemek için şöyle bir liste var: Gaz tırbünleri, mikro dalga tüpleri, güneş pilleri, sensörler, süper iletkenler, yarı iletkenler, magnetler, elektron emiterleri yüksek ısı transistörleri, titreşim söndürücü malzemeler, uzay havacılık ekipmanları, fiber kompozit malzemeler, kaplama elemanları, devre kartı, yüksek sıcaklık reflektörleri, kondansatörler, fiber optik kablolar, sıvı kristal ekranlar, yapay organlar, aşındırıcılar, sert malzemeler, motorlar, katı yağlayıcılar, yüksek sıcaklık sızdırmazlık contaları, boru slika camları, optik camlar, cam elyaf, fotoğraf banyo tuzları, kayak takımı, kayak ayakkabıları, tenis raketleri, golf sopaları, ok, yay, darbe söndürücüler, yüksek performans malzemeleri, piyade tüfeği, tabanca-top namluları, radar dalgası sorucular, ostioproj, alerji ve psikiyatrik hastalık tedavisinde ilaçlar, radyoterapik tümör öldürücüler, yüksek performanslı motor yağları, dezenfektan kimyasallar, ağartıcılar, kozmetikler, diş macunları, sabunlar, deterjanlar, yumuşatıcılar, sentetik gübreler, küf ve mantar önleyiciler, falan filan... Bir de boromisin diye antibiyotiği var. 2 500 üretim dalı var, 10 binlerce de ürün türü var ya boralan ya da borun içine girdiği. Yani o kadar da karamsar değilim. Bu sayılacak gibi değil. Karamsar olmanın gereği yok.

Konumuza gelelim, ileri teknoloji malzemelerinin pek çoğu ya bor esaslıdır ya da bor katkıdır. Söz konusu malzemelerin üretimiyle elde edilen katma değer ham veya rafine bor tuzlarının, tinkal kolemanit, kolemanit ve benzeri bor tuzlarının, bor cevherinin fiyatını yer yer 10'a, 100'e ve hatta 1 000'e katlamaktadır. Bor cevheri veya konsantreleri satarak zengin ülke olamayacağımız apaçıktır. Devlet mülkiyetindeki bor madenlerinin devlet eliyle çıkarılıp satılmasıyla sağlanan kamu gelirlerinin -burası çok önemli- önemli bir kısmının bor uç ürünlerine yönelik araştırma-geliştirme projelerine aktarılması, katma değeri yüksek ürünler ihraç edebilmenin en rasyonel ön adımı olacaktır. Yani 800-900 milyon dolar paranın genel bütçeye aktarılması, şusu busundan vazgeçin, o

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAIL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

genel bütçeye filan aktarılmasın, bu konuyla ilgili araştırma kurumlarına, üniversitelere projeler versin.

Sadece proje vermek de yetmiyor. Genel maden özelleştirmeleri çerçevesinde içine bor cevherlerinin de dahil edildiği dönemlerde -ki 1978 öncesini kastediyorum- ocaklar arası rekabet, ülkemizin ihracat gelirlerini olağanüstü düşük seviyelere indirmiştir. Hani 20-30 dolar diyoruz ya, 18 dolara kadar satış yapan ocaklar vardır. Bu hatanın tekrarlanmasında hiçbir yarar yoktur. Dünyanın değişik yerlerindeki bor yataklarının hiçbiri Türkiye'deki kadar kolay işletilebilir nitelikte değildir. Cevher üretim maliyetinin hayli düşük olduğu ülkemizde, bu bor yataklarının daha ucuza işletilmesi amacıyla taşeronlara devretmenin anlamı nedir, niye? Zaten en kolay ve en ucuza üretilen ülke burasıdır. Yani işçilikten 20'ye mal ettiğiniz 200'e satıyorsanız, 25'e mal ettiğinizi 300 dolara satıyorsanız, işçilikten daha ne tasarrufu yapacaksınız?

Sonra bu 4 önemli vilayeti kapsayan bor alanını düşünün. Orada çalışan yüzlerce binlerce işçiyi iş garantisıyla, sigortayla kim çalıştıracaktır? Onların kazandığı para helal değil mi? Onlar aile beslemiyorlar mı? Onlar bu kazandıkları parayı bak-kala, manava, kunduracıya vermiyorlar mı zaten değil mi? (Al-kışlar) Yani burada maliyet düşürmek bir yalandan ibarettir. Burada maliyet düşürmek galesi gerçek anlamda bir paravan, amaçlar başka.

Bakın, bu anlattığım Millienyum projesine geçiş için dünyanın araştırması yapılıyor. Buna geçme kararı nasıl verilecek? Sodyum bor hidrür ya da amonyum bor hidrür konusuna nasıl karar verecekler? Onların, bizim haricimizdeki ülkelerin ya da Rio Tinto'nun, US Borax'ın ellerindeki rezerv dünyayı bir kereliğine de doyurmaya yetmez. Yani bu sistem yüzde 100 geri döndürmeyi mümkün kılsa bile, boru sıfır kayıpla rejenere etseler bile bütün arabalara yetecek boru bir yıllığına bile temin edemezler. Yani ilk bu ilk sodyum bor hidrür yakıtını yapacak malzemeleri yok ellerinde; onun için gözleri burada. Buraya kalıcı girmek için mutlaka işbirlikçiler arıyorlar. İşte o işbirlik-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

çiler de maalesef devlet eliyle hazırlanıyor gibi; buna izin vermememiz gerekiyor.

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Bu arada Ar-Ge finansmanı sağlandığı takdirde kazanılan bu paranın gerçekten araştırmaya verilmesi ya da büyük kısmının fabrikanın temel ihtiyaçları, tesislerin temel ihtiyaçları giderildikten sonra kalan 400-500 milyon doların mutlaka kâr amacıyla değil, bir şey bulmak amacıyla, gerçekten kâr amacıyla, yani küçük egoist değil, büyük egoist olmak zorundadır devlet. Kaz gelecek yerden tavuk esirgememek gerekir. Ar-Ge finansmanı sağlandıği takdirde Türkiye'de pek çok bor uç ürününün üretim şifrelerinin çözülebileceğinin bir göstergesi olarak, son 10 yıl içinde yaptığımız bizim kendi laboratuvarımızda, benim ve arkadaşlarımla yaptığımız bazı projeleri sizlerle paylaşacağım:

Volfram Çekirdekli Bor Fiber Üretimi İçin Volfram Çok İnce Tel Üretim: Bu makineler benim laboratuvarımda endüstriyel boyutta var ve ben, 22 mm kalınlığında, 40 cm uzunluğunda bir bor volfram rot dediğimiz çubuktan, preslenip sinterlenmiş çubuktan 10 mikronun altında, 9.95 mikron volfram tel çektim. Normal lamba flamanları 80 mikrondur, hani o zor görülen flamanlar 80 mikrondur. 9.95 mikronu gözle göremiyorsunuz, elle hissedemiyorsunuz, ama yapabiliyorsunuz ve yaptık ve yapıyoruz. 70 bin m kopartmadan tel çektik. Niye yaptık onu da? Bunlar endüstriyel makineler, endüstriyel boyuttalar, laboratuvar cihazı falan değil, fabrika olmaya hazır bunlar. Laboratuvarda koyacak yer bulamıyoruz bunları, şakır şakır da çalıştırıyoruz. Bunlardan uluslararası yayın da yapıyoruz. Bu yayınları özellikle yapıyoruz. Son 10 yılda 57 tane A sınıfı dergide bu konuda yayınıımız var "sobe, sobe, sobe" demek için. Özellikle de İngilizce yapıyoruz yayınları.

Volfram Flamanların Elektronik Olarak Temizlenmesi ve Çap Redüksiyonu: Bakın, bu telleri fabrika kıvamında yapıyoruz; öğrenciyle, asistanla yapıyoruz bunları. Hepsi sanayi cihazları bunların. Şu tel terazisi, 100 mikronun altındaki teller mikrometreyle ölçülemiyor, hatalı sonuç veriyor. O yüz-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAIL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

den de 20 cm'lik parçalar kesilip bu çok hassas terazilerin tel cepleri var, oralarda ağırlıktan çap hesaplıyorsunuz.

Yerli bor karbürden -ki Kayseri'de yapılıyor- bor triklorür gazı üretimi ve rafinasyonu: Bu bir TÜBİTAK projesidir. Daha önce ilk gördüğümüz 2004 yılında Devlet Planlamadan 900 000 TL bütçe almışım bu çok ince teli yaparken. Daha sonra da bu iş için gerekli bor triklorür gazını yapmak için 2006 yılında 380 000 Türk Lirası karşılığında proje almışım. Tabii bunlar laboratuvar kurmaya gidiyor. Bu projelerden biz 5 kuruş almıyoruz. Bunların hepsi laboratuvar cihazlarına ve sarf malzemelerine gidiyor.

Yerli hammadde kullanılarak üretilmiş bor karbürden bor triklorür gazı eldesi ve ham bor triklorür içindeki fosgen gazının -ki kendisi oluşuyor, Birinci Dünya Savaşının en büyük zehirli gazıdır. Batı Cephesinde Verdun tarafından 500 000 kişiyi bir haftada öldürdü Fosgen gazı; o da oluşuyor. Bunu da lazer uyarımıyla parçalayıp giderdik, bor triklorür gazından fosgeni ayırdık. Gazı ürettiğimiz sistemler bunlar, rafine ettiğimiz sistemler. Şu 250 vatlık lazer, öbürü de 60 vatlık karbondioksit lazeri. Bu da ürettiğimiz bor triklorür gazının safiyeti. Bakın, İngiliz BOC firmasının yaptığı bor triklorürün içinde bir sürü empürite verdi tarak dişi gibi şurada. Bizim yaptığımızda sadece bor triklorürün tipik pikleri var; ondan daha safını yaptık.

Bu bor triklorür gazının 20 kiloluk tüpü 3 000 Paunttur; son derece pahalı bir gaz ve şu anda biz o gazı üretip ondan da malzeme yapıyoruz, ileri sentezler yapıyoruz.

Elementer Saf Bor Tuzunun Alternatif Bir Yöntemle Gaz Fazdan Üretilmesi: BOREN'den aldık, 167 000 liraydı ve onunla bir uluslararası patent geliyor şu anda. BOREN bizden projenin büyütülmesini istedi. Biz istemedik, onlar istedi bu sefer.

Bu çok saf kristalin bor tuzunun yaptığımız deney düzeniğinin parçaları. Bunların hepsi patent konusu oldu ve bor tozu şu alttaki tüpün içinden ufacık bir yerden ışık geçiyor, saf bor tozu var, kuvars tüpün içi olduğu gibi toz dolu. Saatte 2 gr ya-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

pabiliyoruz şu anda, onu 150-200 gr'a çıkarmaya uğraşıyoruz. 2 gr'ı da yabana atmayın, bu bor tozu 99.999 safiyette ve beta kriltalin. Fiyatı ise 1 gr'ı 14.5 gr altın fiyatıdır ve şu anda saatte 2 gr yapabiliyoruz. Yani saatte 29 gr altın karşılığı değeri 1 saat içinde üretebiliyoruz laboratuvarında.

Bunlar da bor tozları, safiyetleri, elektron mikroskobu görüntüleri ve sonra dünyanın en güçlü elektron emitteri. Elektron emitteri elektrikle yüklendiği zaman en iyi elektron püskürten malzeme demek, elektron püskürtücüsü, "electron gun" "elektron tabancası" deniliyor. Spektral cihazların en ilerilerinde, taramalı elektron mikroskopları, geçirgen elektron mikroskopları, xar, xrf gibi aklınıza ne gelirse, her türlü cihazda bu elektron emitterleri var ve son derece pahalı lantam hegzaborürden yapılıyor. Cep telefonlarının akülerinin pillerinin kutup başları artık metalden değil, altın kaplamalı metalden değil, lantanhegzaborürden preslenerek yapılıyor. Çünkü iç direnci sıfır olduğu için ısınmıyor pil kullanırken, kendini tüketmiyor.

Bir bor fiberinden bahsetmiştik. Bor fiberi geliyor, 470 000 liraya yaptığımız bir proje o da kimyasal buhar biriktirme yöntemiyle. Bakın, 9.95 mikron kalınlığındaki teli görüyor musunuz orada, ışıllı ışıllı yanıyor flaman gibi. Onun üstünde bor toplanıyor. Bu elektron mikroskobu ve analizleri. Elektron mikroskobu görüntüleri, ortada volfram çekirdek, tungsten flamanın çekirdeği, onun üstünde de 100 mikron bor.

Bir prototip tasarımı yaptık. Bakın, şu uzay mekiğinin havuzdaki hali. Uzay mekiğinin bütün gövdesi, gövde elemanları bor fiberli alüminyumdan yapılıyor. Dağ bisikleti de yapılıyor, ekstrüzyonla da şekillendirilebiliyor. Bir de bitirme, mezuniyet tezi olarak, tasarım ödevi olarak hiç görmedikleri bir şeyi hayal etmeleri istedim çocuklardan ve mükemmel bir çalışma yaptılar. Vakum altında çalışan bir fırın ve onun içinde büyük pres. Bunu en ince detayına ve malzemesine kadar oturup hesapladılar, bütün parçalarının tasarımını yaptılar. Bir kat alüminyum, bir kat bor fiberi, bir kat alümin-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

yum, folyo bir kat bor fiberi yapınca preslenmeden önce ve preslenmeden sonraki halini de hesaplayıp çizdiler. İşin bu kısmı tamamen hayali ve el kadar bir parça. El kadar bir parçaya koyduğunuz fiber yoğunluğuna göre 2 000 m ila 7 000 m arasında bor fiberi gidiyor. Bor fiberinin de kilosu 14 200 dolardır. Nerede kullanılıyor? Bütün uçakların ana gövdeleri, jet uçaklarının “cating ag” denilen havayı kestiği kısımları ve Airbus’ların ve büyük nakliye uçaklarının kuyruk, yani yön dümeni ve yine kuyruğun içindeki irtifa dümenleri içine bor fiberi döşenmiş alüminyumdan yapılıyor. Yoksa içinde bor fiberi olmasa -ki, o betonarme gibi davranıyor- o hızla uçan bir kütle için arkasına bir dümen yaprağı koyun, kopsun gitsin. Yani biraz mucizevi denilebilecek birtakım malzemeler yapılabiliyor bunlardan.

Kalsiyum hegzaborüre kadar zirkonyumdiborür, zirkonoksit gibi bütün bunlar dünyanın çeşitli yerlerinde, Amerika’da, Almanya’da, Polonya’da, Çin’de, Singapur’da, Japonya’da, her yerde sunuldu bunlar.

TAHİR ÖNGÜR- Sahip çıkan var mı hocam bunlara?

Prof. Dr. İSMAİL DUMAN (İTÜ Metalürji ve Malzeme Mühendisliği Öğretim Üyesi)- Henüz yok. Çünkü sahip çıkmak şöyle olacak: Sahip çıkmanın bir tane yolu var. Bunları laboratuvarında yaptık, ama bunların hepsi laboratuvar cihazıyla yapılmadı, pek çoğu sanayi makineleriyle birebir ölçekte yapıldı. Bana mekân lazım, fakülteadaki yer yetmiyor, yok. Bina yaptırmaya kalksam parasını nereden bulacağız, anlatabildim mi? 166 bin liraya proje yapıyoruz, projenin sonucu saatte 29 gr altın değerinde üretim ve bunu 200 gr’a çıkarmak için proje yapın diyorlar bize. Olur yaparız, ama kim bunlara yatırım yapacak? Ben gidip yatırımcı peşinde mi dolaşacağım? Benim bu raporları yazmam için uyku uyumamam gerekiyor. Günlerce uykusuz, sabahlara kadar çalışıyoruz. Bunların raporlarını yazmak, önce bir kere proje metnini yazmak bir kitap laf, şöyle bir cilt. Altı ayda bir ara rapor, nihai rapor, olmadı, burası bilmem ne olmuş, o kelime yerine şunu kullan gibi abuk sabuk da müdahaleler ve ondan sonra bunlar küflenir kalır. Yatırımcıyı

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

ben mi bulacağım? Bu yatırımcının devlet olması lazım, onun başlatması lazım. Ben niye tanımadığım bir adamla muhatap olayım? Onun niyeti kötüyse, niye onunla beraber rezil olayım ya da rezil olmasam da onu niye ihya edeyim? Bilmem anlabiliyor muyum? Ben karşımda kamu akli istiyorum benimle beraber çalışacak. Parayı da ortak, ayrıca her şeyi bedava vermeye hazırım, yeter ki devlet yapsın, başlasınlar. (Alkışlar)

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Av. BURHAN UYAN (TBB Çevre Komisyonu Üyesi)- Bu çağda bir ülkenin ne şekilde köleleştirileceğini gösterdiğiniz için teşekkür ediyorum. Fikri mülkiyet alanında çalışıyorum, Barolar Birliği Çevre Komisyonundayım. Bu anlattığınız şeyler gerçekten çok etkileyici, onun için söyleyecek bir kelime bulamıyorum. Ama bir sorum var; Bu aralar üç boyutlu baskı makinelerine taktım, bu konuda araştırma yaptım. Bir ay önce de Amerika Başkanı, "22. Yüzyıla Amerikan teknolojisini taşıyacak olan şey üç boyutlu baskı teknolojisidir" dedi. Bunu dedikten sonra öğrendiğim şeyler, embriyonik kök hücre basabiliyor bu makineler, böyle bir cihaz var. Bir laboratuvar da yenilebilir et basıldı selülozik esaslı. İngiltere'de bir fakültede FDA tarafından ön onay verilecek şekilde çikolatalı kurabiye basıldı. Lazerli fotokopi makinesinde et ve gıda maddesi basabiliyoruz, embriyonik kök hücre basabiliyoruz. Geçen hafta da öğrendik ki, Amerika'da bir üniversitede bir insanın kafatasının yüzde 75'ini özel bir selülozik esaslı, biyolojik ve kimyasal maddeyle bastılar, ameliyat yüzde 100 başarılı oldu. Obama'nın söylediği doğru.

BURHAN
UYAN'IN
KONUŞMASI

Şimdi sizin bu anlattıklarınızdan sonra bor esaslı malzemelerin üç boyutlu baskı makineleriyle basılma işini gerçekleştirdiğimizde insanlık yeni bir çağa girecek görünüyor. 10 mikron şok edici bir şeydir, ama aslında 10 mikron da hakaret gibi oluyor aslında. Şimdi böyle bir çalışma var mı? Üç boyutlu baskı makineleriyle bor üzerinde bir çalışmayı hiç duymadım.

Teşekkür ederim, sağ olun.

Prof. Dr. İSMAİL DUMAN (İTÜ Metalürji ve Malzeme Mühendisliği Öğretim Üyesi)- Var tabii, yayımlandı.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MEHMET SABİT
ÖZDOĞLAR'IN
KONUŞMASI

MEHMET SABİT ÖZDOĞLAR (Oturum Başkanı)- Efendim, konuşmalarından dolayı değerli hocamız Prof. Dr. İsmail Duman beye çok teşekkür ediyoruz. (Alkışlar) Hakikaten bizlere borun nerelerde kullanılabileceğini, nasıl kullanılabileceğini, ne gibi gelirler getireceğini, ülke ekonomisine ne gibi katkılar yapacağını, çok az bir borun çok yüksek gelirler getirebileceğini Allah razı olsun açıkladı kendisi. Teşekkür ediyoruz efendim, sağ olun, var olun.

İSMAİL
DUMAN'IN
KONUŞMASI

Prof. Dr. İSMAİL DUMAN (İTÜ Metalürji ve Malzeme Mühendisliği Öğretim Üyesi)- Ben teşekkür ediyorum. Bu ana kadar 14 değişik bor ürünü yaptık, sentezledik laboratuvarıda, hepsi de çok pahalı uç ürünler. Ama dediğim gibi yatırımcıyı ben nereden bulacağım? Öyle bir bağ yok.

MEHMET SABİT ÖZDOĞLAR (Oturum Başkanı)- Efendim, inşallah Türkiye'miz daha güzel yerlere gider, böyle bilim adamlarımız olduğu sürece, güzel şeyler ürettikleri sürece ülkemizin inşallah hakkından gelemeyeceği şeyler olmayacak inşallah, ağabeyimizin söylediği gibi her şey daha güzele gidecek.

Efendim, ben sözü Gökhan Candoğan beye veriyorum; buyurun. (Alkışlar)

GÖKHAN
CANDOĞAN'IN
KONUŞMASI

Av. GÖKHAN CANDOĞAN (Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi)- Hepinize merhaba.

Sempozyumun başlıkları üzerinde düşünerek özelleştirme ve taşeronlaştırma üzerinden biraz kavramsal açıklamalar yapmayı düşünmüştüm, ama bu saatten sonra çok bir anlamı olamayacak.

Sonuçta biz yıllardan bu yana Petrol-İş Sendikasıyla özelleştirmeler alanında bir şeyler yaptık. Bugün sabah ilk oturumda söylenen tasarı da, büyük ölçüde bizim açtığımız davaların sonucunda Meclis'e gelmiş bir tasarıdır. Devlet eliyle işletme kavramı 2840 sayılı Yasada belirtilmiş, bununla ilgili neden devlet tekeli olduğu da az çok belirtildi. 1860'lardan başlayan bir süreç

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

GÖKHAN
CANDOĞAN'IN
KONUŞMASI

var. Bu süreçte ilk önce Fransız bir şirket tarafından yapılmış, sonra küçük küçük işletmeciler girmiş. 60'larda Türklere toplanmaya başlanıyor, 1978'de Etibank'a devrediliyor, 1983'te de 2840 sayılı Yasa çıkararak bugünkü durum ortaya çıkıyor.

Borda devlet tekelinin başlığımız açısından iki anlamı var: Biri bora özel, devlet tekeli bor madeniyle ilgili, sadece devletin üretim yapması söz konusu. İkincisiyse, aslında sadece boru ilgilendiren değil, diğer bütün üretim alanlarını ilgilendiren taşeronlaşma sorunu olarak söyleyebiliriz.

2840 sayılı Yasadaki devlet eliyle işletme kavramı, bu tasarının çıkma sebebidir. Çünkü tasarıyla ilgili Meclis'e sunulan gerekçelerde çok net bir şekilde, açılan davalarda verilen kararlar sonrasında devlet eliyle işletme kavramındaki belirsizlik sebebiyle Eti Maden'in iş yapamaz hale geldiğini ileri sürdü Genel Müdürü Meclis'teki komisyon toplantısında. Aslında Danıştay'ın görüşleri son derece netti, bunun hangi aşamaları içerdiğini, son dönemdeki sendika tarafından açılan davalarda gerek 2840, gerekse İş Kanununun 2. Madde çerçevesinde asıl işin alt işverenlere devredilemeyeceğine dair hükümler çerçevesinde verilen kararlar sebebiyle, yürütmenin durdurulması kararları sebebiyle bu tasarı gündeme geldi.

Tasarının ilk hali bu, ilk halinde gerçekten çok belirsiz, özellikle 3 yıldan sonra Yüksek Planlama Kurulunun kararıyla 3 yıldan fazla işlerini de gördürebilecek gibi hükümler olması, özelleştirmenin yapılacağını ya da bu hükme dayalı olarak bazı hizmetlerin özelleştirilebileceğini söylüyordu. Ancak, o noktada özellikle sendikaların, Petrol-İş Sendikasının, Maden-İş Sendikasının ve meslek örgütlerinin Meclis'te yürüttüğü çok etkili çalışma sonucunda bu tasarı komisyonda değişti ve hükümet tarafından komisyona sunulan raporda çok net bir ifadeyle "borda özelleştirme olmayacağı" taahhüt olarak, ileriye dönük olarak ortaya konuldu. Tasarının son hali budur. Burada aslında gereksiz bir yasal düzenlemeye dönüşmesini diye belki bazı hizmetler sayılarak bunların üçüncü şahıslara gördürülebileceği ifade edildi.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

GÖKHAN
CANDOĞAN'IN
KONUŞMASI

Tasarıda tabii ki mevcut durum itibariyle gerek 2840, gerekse de İş Kanununun 2. Maddesi açısından kabul edilemez bir düzenleme de var. Danıştay'ın bizim son açtığımız davamızda 2011 yılında verdiği yürütmenin durdurulması kararında kırma, eleme, ayıklama gibi bazı hizmetlerin devlet eliyle yapılması gerektiği çok net bir şekilde söylenilmiştir. Yani mevcut tasarıyla bir özelleştirme olmayacağını çok net bir şekilde söyleyebiliriz. Tabii bu tür niyetler her zaman vardı, olacaktır.

Taşeronlaştırma kısmıyla ilgiliyse, değişik üretim alanlarıyla birlikte açılan pek çok dava olduğunu, Karayollarında 10 bin tane alt işveren işçisinin dava kazanıp kadro hakkı elde ettiğini ve bu davalar sebebiyle yakın zamanda taşeronlarla ilgili bir yasal düzenleme yapılmak zorunda kalınacağını düşünüyoruz. Bunun da sebebi, hak vermekten daha çok, sayıları yüzbinlerle ifade edilebilecek taşeronların geçmişe dönük haklarını ortadan kaldırıp, onları 4C statüsü gibi bir statüye sokmak olduğunu düşünüyorum.

Aslında taşeronlarla ilgili Kamu Hizmetlerinde Uygulanacak Sözleşmelerdeki Hükümlere Dair 94 sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi var. Bu sözleşmede çok net bir şekilde taşeron işçisi dahi olsa, aynı işkolunda toplu iş sözleşmesi veya yasayla belirlenmiş ücret dahil çalışma koşullarından daha aşağı olmayan koşullarda çalıştırılması gerektiği ortaya konulmuştur. Biz bu sözleşmeyi kabul ettik, bu sözleşme bizim için yürürlükte, ama ne yazık ki uygulanmayan bir sözleşmedir.

Çok teşekkür ediyorum, sağ olun. (Alkışlar)

MEHMET SABİT
ÖZDOĞLAR'IN
KONUŞMASI

MEHMET SABİT ÖZDOĞLAR (Oturma Başkanı)- Avukat Gökhan beye çok teşekkür ediyoruz. Konunun yargısal açıdan değerlendirmesini yaptı bizlere.

Efendim, konuyu müsaade ederseniz bağlamak istiyorum. Bugünkü sempozyumumuzdan özetle, bor madeninin hiçbir surette özelleştirilmemesi, taşeronlaştırılmaması yönünde bir sonuç çıkardım. Ülkemizin bilim adamlarınca, ülkemizde ku-

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

MEHMET SABİT
ÖZDOĞLAR'IN
KONUŞMASI

rulan enstitülerde bor madeninin en iyi şekilde değerlendirilerek ülkemize daha yüksek bir yerde kazançlar sağlaması yönünde bir görüş hâkim oldu.

Bir de, söz konusu yasal düzenlemelerde son günlerde Meclis'e sevk edilen yasalarda, önceki yasaları değiştirecek, ülkemizin zararına olacak şekildeki düzenlemelerin de çıkarılmasının gerektiği yönünde bir görüş hâsıl oldu.

Bor madeninin bundan sonra inşallah bu çalıştığımız hususlar doğrultusunda ve bilim adamlarımızın, arkadaşlarımızın da anlattıkları konular doğrultusunda Ülkemize iyi şekilde hizmet edeceği, iyi şeyler kazandıracığı yönündeki iyi niyetlerimizi, iyi duygularımızı muhafaza ediyoruz. Bundan sonra inşallah bor madeni Ülkemizin önemli bir zenginliği olmaya devam eder.

Herkese katılımlarınızdan ve bizi sabırla dinlediğinizden dolayı teşekkür ediyorum, iyi akşamlar diliyorum. (Alkışlar)

.....- Hepinizi saygıyla selamlıyorum, sunum yapan bilim adamlarına da çok teşekkür ediyorum, sağ olsunlar, var olsunlar.

Türkiye'de sendikal hareketin hem hizmet üretmekte, hem örgütlenmekte çok geri gittiğini, bu geri gidişin de buradaki sendikacıların içinde en yaşlı sendikacı olarak en büyük sorumluluğun bana düştüğünü kimsenin söylemesine ihtiyaç olmayacak kadar biliyorum.

Ancak, bugünkü özelleştirme tabii ki bor madeniyle sınırlı değil; ölçsüz, sınırsız bir özelleştirmenin sadece ekonomik ve stratejik yönünün dışında demokratik haklarımızı da geri götürdüğünü hepimizin bilmesi lazım diye düşünüyorum. Mesela, Osmangazi Üniversitesinde talebelere çok affedersiniz bodygartlar ahlak dersi vermeye başladı. Geçen haftalarda doktorları ihaleyle işe almaya başladılar. Giderek hepimiz kaybediyoruz. Avukatlar yürüyorlar, sağ olsunlar Baro Başkanımızla bu sıralarda sık sık karşılaşmaya, hep beraber olmaya başladık.

BOR MADENLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, TAŞERONLAŞTIRILMASI SEMPOZYUMU

Ben bu kadar olumsuzluğun içinde gene de ümitliyim. Çünkü bilim adamlarını da yanımızda görmeye başladık ki, bu işin üstesinden geliriz diye düşünüyorum. Çünkü yalnız işçi sendikalarıyla, işçiyle bu işin geri döndürülmesi mümkün değildir. Dediğim gibi doktor ihaleyle alınmaya başlarsa, yarın profesörleri de ihale etmeye kalkarlar. Devlet bizim devletimiz, ama siyasi iktidarlar yönettiğine göre o siyasi iktidarları bizim seçmemiz lazım diye düşünüyorum. Burada birlikte olursak, bilim adamları, akademisyenler, eğer insanlık adına birleşirsek üstesinden gelemeyeceğimiz bir şey yok diye düşünüyorum.

Vaktinizi aldım, beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, sağ olun. (Alkışlar)

MEHMET SABİT
ÖZDOĞLAR'IN
KONUŞMASI

MEHMET SABİT ÖZDOĞLAR (Oturum Başkanı)- Biz teşekkür ederiz efendim, sağ olun.

SUNUCU- Değerli katılımcılar, etkinliğimizin İkinci Oturumu da sona ermiş olmakta ve plaket törenine geçmiş bulunmaktayız.

Kütahya Barosu Başkanı Sayın Avukat Mehmet Sabit Özdoğlar'ı plaketini almak üzere, Eskişehir Baro Başkanı Sayın Avukat Rıza Öztekin'i plaketi takdim etmek üzere kürsüye davet ediyorum. (Alkışlar)

(Plaket töreni yapıldı)

